№ 252 ՈՒՐԲԱԹ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1910
ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՈՒՐԲԱԹ, 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 252

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնները կէս ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՅԻՑ

Առաջիկայ 1911 թ. գարնանը դումայական ձայնաւորների կատարվելիք ընտրութիւնների առիթով ձեռնարկելով ընտրողների ցուցակների քննութեան և ուղղման, Քաղաքային Ուպրավան հրաւիրում է անշարժ կալքերի պ. պ. տէրերին հոգալ ապառիկները վճարելու, որովհետև, համաձայն Քաղաքային Կանոնադրութեան 33-րդ յօդուածի, ընտրողների ցուցակի մէջ մտնում են այն տնատէրերը, որոնք վճարած կլինեն գնահատման տուրքի ապառիկը իրանց կալուածքի վերաբերմամբ՝ առ 1-ն յուլիսի 1910 թ.։

Բացի այդ, ցուցակներից կը հանվեն անշարժ կալքեր ունեցող բոլոր այն առևտրականները և արդիւնաբերողները, որոնք մտցված կը լինեն ընդհանուր մի անուան տակ—«ժառանգներ», առանց յիշված լինելու անուն-հայրանուն-ազգանունը, կամ թէ ազգանունով կամ անունով առանց հայրանունի, ինչու որ օրէնքով պահանջվում է, որպէսզի ընտրողը մտցված լինի անպայման իր անուն-հայրանուն-ազգանունով։ Բացի այդ, ցուցակներում կարող են պատահել մեռած մարդկանց անուններ. եթէ այդպիսիների ժառանգները հոգ չեն տանի ներկայացնելու Ուպրավային իրանց դոկումէնտները՝ կալուածքն իրանց անունով դարձնելու համար, այդ դէպքում գրքերի մէջ արձանագրված կը մնայ նախկին տիրոջ անունը։

Ընտրողական իրաւունքներից զրկվելուց խուսափելու համար, Քաղաքային Ուպրավան հրաւիրում է բոլոր այդպիսի տնատէրերին ներկայացնել իրանց դոկումէնտները, որպէսզի կարելի լինի մինչև ցուցակների վերջնականապէս կազմումը և հրատարակումը մտցնել այդպիսիներին գրքերի մէջ։

Բոլոր մանրամասն տեղեկութիւնները կարելի է ստանալ Քաղաքային Դումայի գրասենեակում՝ քաղաքային քարտուղարից։

(առ.) 1261. 1—1

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 14-ԻՆ, ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ

1 կոպ. „ԿԱՅԾԵՐ“ 1 կոպ.

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿՈՊԷԿԱՆՈՑ ՕՐԱԹԵՐԹԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՐԸ
Խմբագրութեան հասցէն՝ Թիֆլիս, Երևանեան հրապարակ, № 7.
Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՐԻՑԵԱՆ

(ա. օ.) առ. 1266. 2—1

Թիֆլիսի Ժողովարան

Այսօր, ուրբաթ, նոյեմբերի 12-ին

ՅՕԳՈՒՏ
II Կիրակնօրեայ Ուսումնարանի Հայկական բաժանմունքի

ԿԸ ՏՐՎԻ ԵՐԵԿՈՅԹ հետևեալ ծրագրով

I
«ЕСЛИ ЖЕНЩИНА ЗАХОЧЕТЪ, ТО ПОСТАВИТЪ НА СВОЕМЪ».
Վօդեվիլ 1 գործ., հեղ. Բուլացելի
Մասնակցութեամբ տ. Պատօցկայայի և պ. պ. Նովացցիի և Վալօդինի

II
ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ
Բարեհաճ մասնակցութեամբ օր. Օրլօվայի, պ. պ. Անդրօնիկօվի, Կանդէլակիի, Մատէնճեանի, Օրլօվի, Ի. և Ու. Ցիդէլմանների։ Համերգին կը նուագէ լարանուագ խումբը՝ Գիչինիի ղեկավարութեամբ։

III
ИЗЪ ЗА МЫШЕНКА
Վօդեվիլ 1 գործ.
Մասնակցութեամբ տ. Պատօցկայայի և պ. Նովացցիի։

IV
ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

V
ՊԱՐԵՐ

Տեղերի գները՝ 1 րուբլուց մինչև 3 րուբլի։
Աշակերտական տոմսակները՝ 50 կոպ.։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ $8^1/_2$-ին։

(առ.) 1265. 1—1

Ներսիսեան դպրոցում, կիրակի, նոյեմբերի 14-ին, առաւ. ժամը 11-ին, կայանալու է

Ներսիսեան Դպրոցի

ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Օրակարգի խնդիրներն են.
1) Վարչութեան զեկուցումը իր գործունէութեան մասին։
2) Ընտրութիւններ՝ վարչութեան և վերստուգիչ յանձնաժողովի։

Վարչութիւն

(ու. կ.) առ. 1262. 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Աւագների Խորհուրդը յայտնում է ի տեղեկութիւն պ. պ. անդամների, որ չորեքշաբթի, նոյեմբերի 24-ին, երեկոյեան ժամը 9-ին

Նշանակված է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

մի քանի տնտեսական հարցեր քննելու համար։

(12, 24) առ. 1255. 2—1

ՍԵՐՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր երկրի մի քանի տեղերից միաժամանակ մենք ստացանք մի շարք գանգատներ հաղորդակցութեան շատ աննախանձելի վիճակի մասին։

Այն դժուարութիւնները, որոնց հետ հաշտվում էր հին կովկասցին նախկին անբաւարար հաղորդակցութեան օրերում, այժմ դարձել են բոլորովին անտանելի և անհանդուրժելի։

Նախկին կեանքը և տնտեսութիւնը, որոնք կազմվել էին երկար տարիների ընթացքում և երբեմն դարերի տարածութեան վրա, սովորեցրել էին մարդկանց հաղորդակցութեան որոշ ձևեր և ընտելացրել էին դանդաղաշարժ յարաբերութիւնների։ Իսկ այժմ, երբ ամեն տարի աւելի ու աւելի զարգանում են մարդկանց երթևեկութեան և մթերքների տեղափոխութեան եղանակները, անհնարին է դառնում բաւականանալ հաղորդակցութեան այն խեղճուկ վրութեամբ, որի մէջ գտնվում է մեր երկրի ժողովուրդը։

Ամբողջ ընդարձակ շրջաններ մեր երկրում զուրկ են հաղորդակցութեան փոքր ի շատէ տանելի պայմաններից։

Բազմաթիւ ձորեր մեր երկրում չունեն ճանապարհներ, որոնցով կարելի լինէր կանոնաւոր երթևեկել և մանաւանդ գործածել սայլեր ու կառքեր։

Մի շարք գետեր չունեն կամուրջներ և ազգաբնակութիւնը ամբողջ շաբաթներ տառապում է անհնարաւորութիւնից փոխադրելու մի ափից դէպի միւսը մարդկանց, կենդանիներին և ապրանքները։

Լեռնաստաններն մի ընդարձակ տարածութիւն չէ ակօսել շաւիղներ աշխոյժ յարաբերութիւններ ստեղծելու համար։

Ընդարձակ անապատների վհատեցնող տափարակի վրա չը կան կայարաններ, խճուղիներ, որոնք նպաստէին հաղորդակցութեան ամառվայ բոլոր ամիսներին։

Այդ անմխիթարական վիճակի արտայայտութիւններից խոշորագոյններից մէկն է նոյնպէս պօստային հաղորդակցութեան չափազանց թոյլ զարգացումը մեր երկրում։ Նամակների, լրագիրների և զանազան տեսակ ծրարների փոխադրելը դարձել է արտօնութիւն միայն կենտրոնական տեղերի կամ երկաթուղային գծերի համար։ Իսկ գիւղական աշխարհի մեծագոյն մասը զրկւում է զուրկ պօստի ծառայութիւնից այն չափով, որ նա կարող էր և իրաւունք ունէր ստանալ։

Անտարակոյս, երբ մեր երկրում կը հաստատվեն տեղական ինքնավարութեան հիմնարկութիւնները, այն ժամանակ ընթացք կը ստանան և հաղորդակցութիւնը բարւոքելու առաջարկները լայն ծաւալով։

Բայց շատ դէպքերում ազգաբնակութիւնը կարող էր օգնել իրան և ներկայումս սեփական ջանքերով։

Եւ արդարև կան տեղեր, ուր շնորհիւ գերմանացիների, ռուս աղանդաւորների և ուրիշ կուլտուրական տարրերի բարւոքված են հաղորդակցութեան ուղիները սահմանափակ շրջաններում։

Նրանց օրինակը ցոյց է տալիս, որ մի որոշ աստիճան տեղական ինքնագործութեամբ էլ կարելի է առաջ տանել հաղորդակցութեան ճանապարհների բարւոքումը։ Իսկ մինչդեռ ժամանակը ազգաբնակութիւնը պէտք է իր անդադար դիմումներով հրաւիրէ պետական զումարների մի մասի գործադրութիւնը այդ կարևոր պէտքերի բաւարարութեան համար։

Հաղորդակցութեան բարւոքումը—տնտեսական ամենազօրեղ լծակներից մէկն զօրացնելն է։

Ուստի պէտք է դիմումներ անել պատշաճաւոր շրջաններին և խիստ անհրաժեշտ ու անյետաձգելի պահանջ ներկայացնել երկրի զանազան մասերի սերտ հաղորդակցութեան և յարաբերութիւնների զարգացման խնդիրը, մինչդեռ ժամանակ սեփական ոյժերով իրագործել այն, ինչոր հնարաւոր է իսկապէս տեղական պայմաններում։

Ա. Քալանթար

ԼԵՒ ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Պետերբուրգ, 10 նոյեմբերի

Համալսարանում կայացաւ չը թոյլատրված ժողով, որից յետոյ ուսանողները դուրս եկան երգելով «Յաւերժ յիշատակ», բայց ցրվեցին ոստիկանութիւնից։

Հոկտեմբերեան պատգամաւորները Պետական Դումային ներկայացրին օրէնսդրական յայտարարութիւն՝ հիմնել պետական հաշւով լուսաւորական հաստատութիւններ Տոլստոյի անուան։

Ժողովրդական ազատութեան ֆրակցիան Մակլակովի նախագահութեամբ Դումային առաջարկութիւն արեց կազմել յատուկ մասնաժողով մի ամսվայ մէջ Տոլստոյի յիշատակը յաւերժացնելու հարցը լուծելու համար։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 10 նոյեմբերի

Քաղաքային դուման յանձնարարեց վարչութեանը՝ զեկուցում ներկայացնել Տոլստոյի յիշատակը յաւերժացնելու մասին։ (Հ. Գ.)

Մոսկվա, 10 նոյեմբերի

Համալսարանը բացվեց։ Դասախօսութիւններ չեղան։ Ուսանողները ժողովից յետոյ անցան փողոցներով երգելով «Յաւերժ յիշատակ» Տոլստոյի համար։ Ոստիկանութիւնը ցրելով ամբոխը, կարգը վերահաստատվեց։ (Հ. Գ.)

Վարշավա, 9 նոյեմբերի

Համալսարանի խորհուրդը հեռագիր ուղարկեց Եասնայա-Պոլեանա։ Մեծ դահլիճում պրոֆէսօրները և ուսանողները տօնեցին Տոլստոյի յիշատակը։ (Հ. Գ.)

Սերաեվօ, 10 նոյեմբերի

Բօսնիական սէյմում պատգամաւոր Մաիկիչը ջերմ դարձուածքներով խօսեց Տոլստոյի մասին։ Սէյմը որոշեց ցաւակցական հեռագիր ուղարկել Պետական Դումային։ (Հ. Գ.)

Խարբին, 10 նոյեմբերի

Քաղաքային ինքնավարութեան լիազօրների խորհուրդը, յարգելով Տոլստոյի յիշատակը, ոտքի կանգնեց, որոշեց հիմնել նրա անուան քաղաքային գրադարան, կախել լուսանկարը բոլոր քաղաքային դպրոցներում։ (Հ. Գ.)

Հայոց Դրամատիկական Ընկերութիւնը Տոլստոյի մահվան առիթով ուղարկել է «Рус. Вѣд.» լրագրի խմբագրութեանը հետևեալ ցաւակցական հեռագիրը.

Հայոց Դրամատիկական Ընկերութիւնը ողբում է խօսքի հանճարեղ վարպետ, սիրոյ մեծ ուսուցիչ և խակական համամարդ Լեւ Նիկոլայեվիչ Տոլստոյի մահը։

Նախագահ՝ Տիգրան Յովհաննիսեան

«Новая Рѣчь» լրագրի խմբագրութիւնը Լ. Տոլստոյի մահվան առիթով ուղարկեց հետևեալ հեռագիրը. «Թիֆլիսի Новая Рѣчь» լրագրի խմբագրութիւնը ամբողջ մտածող Ռուսաստանի հետ ողբում է մեծ նկարիչ-ուսուցչի և մտքի տիտանի կորուստը»։

Ներսիսեան դպրոցի մանկավարժական ժողովը որոշել է մի, գրական երեկոյթ կազմակերպել, նուիրված Լ. Ն. Տոլստոյի յիշատակին։

Լեւ Տոլստոյի վերջին խօսքերը եղել են. «Ես այնպէս շատ ուզում եմ գնալ հեռու և հեռու...»։

«Баку» լրագիրը ուղարկել է ցաւակցական հեռագիր Լ. Ն. Տոլստոյի մահվան առիթով։

ՎՐԱՑ ԹԵՐԹԵՐԸ Լ. ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Վրաց «Սախալխօ Գազեթի» լրագիրը Քութայիսից ստացել է մի հեռագիր, որով հաղորդվում է, որ Լ. Տոլստոյի մահվան լուրը քաղաքումը տարածվել է նոյեմ. 7-ի երեկոյեան ժամը $9^1/_2$-ին։ Այդ ժամին վրաց թատրոնում ներկայացում է եղել։

Տեղական վրաց դրամատիկական ընկերութեան վարչութեան անդամ Կրինիցկին, առաջինը լսելով մեծ փիլիսոփայի և գրողի մահվան բօթը, հաղորդել է այն՝ հանդիսականներին։

Լուրը ժողովրդի վրա թողել է սոսկալի տպաւորութիւն։

Հասարակական գործիչ Գ. Արաշիձէի առաջարկութեամբ, թատրոնում եղած հասարակութիւնը, խորին լռութեամբ ու թախիծով լցված, թողել է թատրոնի դահլիճը և ցրվել, որի պատճառով ներկայացումը ընդհատվել է։

Նոյն թերթը իր 153-րդ համարում զետեղել է Լ. Տոլստոյի ընդարձակ կենսագրականը, որի վերջում գրում է հետևեալ տողերը. «Տոլստոյը չը բաւականացաւ բանաւոր քարոզչութեամբ և իր մահից առաջ թողեց իր հայրենական տունը, որպէսզի ապրէր իր համոզումների համաձայն, բայց անհնազանդ ոյժը, մահը, վերջ տուեց մեծ վարդապետի սրտի տանջանքին, բարձր և մաքուր հոգու ցաւերին և յաւիտենական հանգիստ պարգևեց նրան»։

Վերոյիշեալ թերթի հետևեալ՝ 154-րդ համարը համարեա ամբողջովին նուիրված է Լ. Տոլստոյին։

Նոյն համարում տպված առաջնորդող յօդուածը վերջանում է հետևեալ տողերով. «Տոլստոյը մեռաւ, բայց գուցէ 19 դարերի ընթացքում ոչ մի մարդու մահը չէ եղել այնպիսի էներժիկ դրդապատճառ մարդկութեան բարոյական վերածնութեան, որպիսին եղաւ Տոլստոյի մահվամբ»։

Այս առիթով վրաց ծերունազարդ բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելին մի բանաստեղծութեան մէջ բնութագրում է Լ. Տոլստոյին և առաջ է բերում ռուս և այլ ազգերի գրողների նրա մասին յայտնած կարծիքները։

Տաղանդաւոր ծերունին գտնում է, որ Տոլստոյը քարոզում էր միութիւն, հաւասարութիւն և սէր։

«Նա հակառակորդ էր ուժեղի՝ թոյլին ճնշելուն և փոքրի՝ մեծին կեր դառնալուն», —ասում է բանաստեղծը։

«Այս սրանով նա գրաւեց բոլոր ճնշվածների սիրտը և հետևորդներ ունեցաւ ոչ միայն Ռուսաստանում, այլև Եւրոպայում և Ամերիկայում, որպէս ապագայի աւետաբեր և առաքեալ։

«Եւ ինչու պէտք զարմանք պատճառի այն, որ վրացիներն էլ նրա մահը անկեղծօրէն ողբան», —վերջացնում է իր յօդուածը վրաց սիրելի բանաստեղծը։

Վրաց միւս օրաթերթ «Սաքմէն» եւս, իր վերջին համարներում զետեղել է Տոլստոյի մահվան առիթով ընդարձակ գրութիւններ և կենսագրականներ։ Նոյն թերթի 38-րդ համարում զետեղված՝ «Լ. Տոլստոյի յիշատակին» վերնագրով յօդուածից առաջ ենք բերում հետևեալ կէտերը.

«Տոլստոյը մեռաւ. նրա մարմինը դրված է ամբողջ մարդկութեան առաջ։ Երեկ ամբողջ աշխարհը ագահօրէն կլանում էր նրա իւրաքանչիւր խօսքը և սպասում նորերին, ամբողջովին լսելիքի փոխարկվելով, որպէսզի չը փախցնի նրա և ոչ մի ձայնը կամ շարժումը։ Այսօր, սակայն, ծերունին լռել է և ինքն է ականջ դնում, ամենայն խաղաղութեամբ, սառնասիրտ կերպով, աշխարհի ձայնին և ողբին։

«Ոչ ոքի մահը այնքան սպասելի չէր, որպէս 83-ամեայ Տոլստոյինը, բայց և ոչ մէկի մահը այնպիսի սարսափ ու շփոթ չէր առաջացնի մարդկութեան մէջ, որպիսին առաջացրեց Տոլստոյի մահվան լուրը...

«Այս ժամիս ամենի աչքի առաջն է նրա բիբլիական դէմքը, անդորր ու հսկայ պատկերը, անսահմանօրէն խաղաղ և խելացի արտայայտութիւնը...

«Տոլստոյը թողեց այս աշխարհը և գաղտնապէս ուր-որ ճանապարհվեց...

«Սոսկալի և միաժամանակ փառաւորագոյնն էր նրա այս վերջին գործողութիւնը...

«Անմահ Տոլստոյը, մեծ տաղանդը ազատվեց մարմնից և աւելի վեր՝ դէպի անհուն տարածութիւնը սլացաւ. և աւելի պայծառ լոյսով է փայլում, Հոմերոսի, Շեքսպիրի, Գեօթէի և այլ հսկաների աստղերի հետ միասին...»։

Վերոյիշեալ թերթի նոյեմբերի 10 թւակիր համարի առաջնորդող յօդուածից քաղում ենք վերջին մասը։ Բնորոշելով Լ. Տոլստոյին ընկերվարական և մատերիալիստական աշխարհահայեացքի տեսակէտից, յօդուածագիրը գրում է.

«Տոլստոյը չը հաւատաց պատմութեանը, չըմբռնեց պատմութեան անխուսափելիութիւնը։

«Այս էր նրա մտածելակերպի հիմնաքարը։ Սրա վրա էր կանգնեցված նրա ամբողջ մետաֆիզիկ աշխարհահայեցողութիւնը և սա էր, որ նրա վարդապետութեան կայանութիւնը խախտեց և հնարաւորութիւն չը տուեց գործնականապէս իրականանալուն...

«Նրա քաղաքատնտեսական և բարոյական հասկացողութեան դէմ էր իրական կեանքը և նրա բէալականութիւնը։

«Չը նայած պահպանողական աշխարհահայեացքին, նրա գեղարուեստական արտադրութիւնները, ամենաթանգագին ընծաներ են ամբողջ մարդկութեան համար և բատ արժանւոյն էլ կը գնահատվի նրա այս աշխատանքը»։

Տեղս հրատարակվող վրացերէն թերթերը զետեղել են իրանց էջերում Լ. Տոլստոյի մեծադիր պատկերը։

Վրաց հասարակական հիմնարկութիւններից մի քանիսը Լ. Տոլստոյի ընտանիքին ուղարկել են ցաւակցական հեռագիրներ։

Յար. Գասպարեան

ԼԵՒ ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՒՄ

Նախագահում է Ակիմովը։

Հասարակութեան համար յատկացված տեղերը լի են։ Աջակողմեանների աթոռները դատարկ են։

Նախագահը արտասանում է հետևեալ ճառը. «Նոյեմբերի 7-ին բոլորովին բացառիկ՝ ողբերգական հասած հանգամանքներում, 83 տարեկան հասակում վախճանվեց կոմս Լեւ Նիկոլայեվիչ Տոլստոյը։ Մի կողմ թողնելով նրա կրօնական ու քաղաքական գրուածքները, որոնք խիստ դատապարտութեան արժանացան ինչպէս ուղղափառ եկեղեցու, այնպէս և մեր հասարակութեան պահպանողական շրջանների կողմից, ոչ ոք, սակայն, չէ կարող բացասել, որ հանդուցեալի գրչի միւս արտադրութիւնները անմահացրին նրա անունը՝ վաստակելով մեծ և հանճարեղ գրողի համաշխարհային փառք։ Այդ վերջին հեղինակութիւններով սքանչացել և սքանչանալու են շատ սերունդներ։ Ռուսաստանը, իբրև կոմս Տոլստոյի հայրենիք, պէտք է ուրիշ երկիրներից աւելի ուժեղ զգայ իր մայրենի հանճարի կորուստի ծանրութիւնը։ Լեւ Նիկոլայեվիչի մահվան առիթով ամենահպատակ զեկուցագրի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան մակագրած խօսքերից երևում է, որ մեծ գրողի մահվան առիթով խորին ցաւակցութեան զգացմունք արտայայտվել է մեր հայրենիքի Գահի բարձունքներից։ Պարոններ, Թարմ գերեզմանի առաջ ժամանակը չէ դատաւորներ հանդիսանալ կոմս Տոլստոյի գրուածքների կամայ կամ ակամայ մոլորութիւնների վրա։ Անխախտ կը մնայ մի բան. Ռուսաստանը յանձին Լեւ Նիկոլայեվիչի կորցրեց ամենահանճարեղ մի գրողի և ռուս խօսքի մեծագոյն նկարչին։ Ահա, յարգելի պարոններ, այն հիմունքները, որոնք պարտաւորեցնում են ինձ առաջարկել Պետական Խորհրդին յոտնկայս յարգել ռուս երկրի մեծ գրող Լեւ Նիկոլայեվիչ Տոլստոյի յիշատակը»։

Բոլորը կանգնում են, բացի 2—3 ծայրայեղ աջակողմեաններից։ Մի քանիսը խաչակնքում են։

Ընդմիջումից յետոյ Խորհրդի աջակողմեան անդամները գրաւում են իրանց տեղերը։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 10 նոյեմբերի

Ներքին գործերի մինիստրութեան գեկուցագրի վրա Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց մակագրել.

Խնդրում եմ տեղական անտեսական գործերի խորհրդի անդամներին Իմ շնորհակալութիւնը հաղորդել՝ նրանց արտայայտած զգացմանց համար։ ՆԻԿՕԼԱՅ։ (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ, 10 նոյեմբերի

Պետական Դումային օրէնսդրական յայտարարութիւն ներկայացվեց՝ մտցնելու Լեհական Թագաւորութեան մէջ զեմստվոյին ինքնավարութիւն։ Առաջինը ստորագրել է Գուչկովը։ (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 10 նոյեմբերի

Կրիպպէնը կախվեց, չը խոստովանելով յանցանքը և չը տալով ոչ մի բացատրութիւն։

Երէկ սուֆրաժիստկաները շարդեցին մի քանի մինիստրների բնակարանների պատուհանները և վիրաւորեցին մինիստր Բիրրէլին, դէն շպրտելով նրա գլխից գլխարկը և խփելով նրան ոտքերով։ Ձերբակալվեցին 156 կին։ Գիշերը սուֆրաժիստկաները քարեր նետեցին Ասկվիտի բնակարանը և ջարդեցին պատուհանները։ Բիրրէլը ստացաւ վէրքեր և պառկեց։

Ակկերդօնի վիճակում հանքային բանւորները անկարգութիւններ արին։ Միջամտեց ոստիկանութիւնը։ Տեղի ունեցաւ իսկական ճակատամարտ։

Լորդերի և համայնքների պալատներում հարցապնդումներ եղան պարսկական փոխառութեան մասին։ Պատասխանեցին Գերշէլը և Գրէյը։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 10 նոյեմբերի

Ռուսաց նախկին դեսպան իշխան Ուրուսովը մեկնեց Պարիզ։ Ճանապարհ դրին էրենտալը և դիպլօմատիական մարմինը։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 10 նոյեմբերի

Ոստիկանապետը կարգ ու կանոնը պահպանելու նպատակով արգելեց երգել Թիֆլիսից եկած ռուս օպերային երգիչներին, որոնք մտադիր էին Շումի ցիրկում հանդէս գալ Սիբիրի աքսորականների զգեստներով։

Րէյխստագ։ Դելբրիւկը, պատասխանելով սօցիալ-դեմօկրատների հարցապնդման՝ միսը թանգանալու մասին, ասաց, որ պետական կանցլերը թոյլ է տալիս սահմանափակ քանակով ֆրանսիական անասուն ներմուծել՝ վարակիչ հիւանդութեան երկիւղի թուլութիւնը ի նկատի առած։ Ռուսաստանից արգելված է միս ներմուծել եղջիւրաւոր անասունների ժանտախտի պատճառով։ Այդ արգելքը կը մնայ իր ուժի մէջ, որովհետև ժանտախտը սաստիկ տարածված է եւրօպական և Ասիական Ռուսաստանում։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 10 նոյեմբերի

Սենատն ընդունեց լեռնային բանւորների 8-ժամեայ բանւորական օրվայ օրինագիծը։

Սենատի մասնաժողովի մէջ ֆինանսների մինիստր Կլօցը պարզեց եկամտային հարկի նախագիծը։ (Հ. Գ.)

—

Նիւ-Եօրկ, 10 նոյեմբերի

Մեկսիկայի ամբողջ հարաւային մասը ապստամբների ձեռքումն է։ Դրութիւնը չափազանց կրիտիկական է։ Անկարգութիւնները տարածւում են դէպի Միացեալ Նահանգների սահմանը։ Լուրերին նայած, շատ բանւորներ յարվում են յեղափոխականներին։ Զինւորները մեծ մասամբ բաղկացած են յանցագործներից, որոնք բանտում լինելու փոխարէն՝ տեղաւորված են զօրքի մէջ։ (Հ. Գ.)

—

Էլպազօ, 10 նոյեմբերի

Տօրրէօնում 2,000 մեկսիկացի յեղափոխականներ կռւում են 600 զինւորների դէմ։ Յեղափոխականները, մեծ կորուստներ ունենալուց յետոյ, փախուստի դարձրին զօրքին և վերցրին 100 գերի։ (Հ. Գ.)

Համբուրգ, 10 նոյեմբերի

Րիօ-դը-Ժանէյրօում լուրջ անկարգութիւններ են։ Լուրերին նայած, նաւահանգստում կանգնած պատերազմական նաւերը համակրում են ապստամբներին։ Մանրամասնութիւններ չը կան։ (Հ. Գ.)

—

Զագրեբ, 10 նոյեմբերի

Թագաւորական հրովարտակով դադարեցվեց զագրեբեան գործը։ (Հ. Գ.)

—

Մեկսիկա, 10 նոյեմբերի

Բացվեց պառլամէնտը։ Վճռված է եղել սպանել մի շարք բարձրաստիճան պաշտօնեաների։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՆ

—

Պետական Դումայի կովկասեան պատգամաւորները հարցապնդում ներկայացրին այն պատժիչ միջոցների մասին, որ ձեռք է առել կովկասեան իշխանութիւնը յայտնի աւազակ Զելիմ-խանի դէմ։

Հարցապնդումը վերջանում է այսպէս.

«Մենք, Պետ. Դումայի ստորևստորագրող անդամներս, խնդրում ենք Պետական Դումային ներկայացնել Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքային հարցապնդում այն մասին, թէ յայտնի՞ են արդեօք նրան այն բոլոր միջոցները, որ ձեռք է առնում Թերեքի շրջանային իշխանութիւնը աբրեկ Զելիմ-խանի խմբին ձգելու համար, խմբի, որի բոլոր գործողութիւնները ուղղված էին տեղացի խաղաղ ազգաբնակութեան դէմ և ըստ մեծի մասին խախտում էին նրա օրինական շահերը։

«Թերեքի շրջանային իշխանութիւնը կամենալով ծածկել իր բովանդակ անկարողութիւնը Զելիմ-խանի աւազակային խմբի դէմ աչքը կուել մղելու մարզում առհասարակ, և մասնաւորապէս ուղղել այն սխալները, որ արեց նա ռոտմիստր Դանագուէվի զօրախմբի ընդհարման ժամանակ յիշեալ աւազակախմբի հետ սեպտեմբերի 20 ին Սաինովի կիրճում, հանուր ինգուշ ազգաբնակութեան վերաբերութեամբ գործադրում է մի շարք ռեպրեսսիվ միջոցներ օրէնքի հակառակ։

«Եթէ այդ ամենը յայտնի է Կովկասի Փոխարքային, ապա ի՞նչպիսի միջոցներ են ձեռք առնված տեղացի խաղաղ ազգաբնակութեան օրինական շահերի պաշտպանութեան, ինչպէս և Զելիմ-խանի խմբին բռնելու համար»։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

V

Вся жизнь, весь мiръ—игра безъ цѣли,
Не надо жить. Ѳ. Сологубъ.

Մոսկվա, 3 նոյեմբերի

Քսաներորդ դարը ամենայն իրաւամբ կարելի է կոչել ինքնասպանութիւնների դար։

Օր չէ անցնում, որ թերթերը հաղորդելիս չը լինեն ինքնասպանութիւնների մասին, որոնք, վաղուց ի վեր, էպիդեմիական բնաւորութիւն են կրում մեր մէջ։

Ինքնասպանութիւն՝ սիրահարական հողի վրա, ինքնասպանութիւն՝ քաղցի, ծարաւի սոսկալի ուրուականի առաջ, ինքնասպանութիւն նաև կեանքից ձանձրացած, դրժգոհութեան հողի վրա։

Կարճ՝ ինքնասպանութիւն ամեն տեսակ ատատի, ամեն տեսակ բնաւորութեան...

Նորերս մայրաքաղաքում տեղի ունեցաւ ինքնասպանութեան 3 խոշոր դէպք։

Հոկտեմբերի 29-ին, երեկոյեան, ատրճանակի մի գնդակով վերջ դրեց իր ծաղիկ, դեռափթիթ կեանքին Նիկոլայ Միխայլովիչ Ժուրավլեվ, 24 տարեկան հասակում։ Նեցէյը 2 տարի առաջ միայն աւարտած՝ հանգուցեալը սկսում է պարապել վաճառականական գործերով, որին խիստ նպաստում է յայտնի միլիօնատէր Ալէքսէյ Գրիբօվ։ Հանգուցեալը վարում էր Ասաֆ Բարանովի խոշոր. մանուֆակտուրային գործի վարչութեան դիրեկտորի պաշտօնը։

Նա յաճախ լինելով Գրիբօվի ընտանիքում՝ վերջերս սիրահարվում է նրա գեղեցկուհի կնոջ՝ Օլգա Վասիլեվնայի վրա, որը նոյնպէս անտարբեր չէր դէպի գեղեցկադէմ, երիտասարդ Ժուրավլևը, թէև ինտիմ յարաբերութիւններ դեռ չէին սահմանվել նրանց մէջ։ Կնոջ ամուսինն էլ, որ մի գեղեցիկ, երիտասարդ անձն է, այն կարծիքի է, որ նրանք չեն սիրում իրար։ Բայց սիրող սրտերը, ըստ երևոյթին, ձգտում էին բաց, ազատ սիրոյ, որ կարելի էր միայն կողմերից մէկի զիջմամբ։ Հէնց այդ պատճառով էլ Ժուրավլեվ պնդում էր, որ Օլգա Վասիլեվնան թողնէ իր ոչ պակաս սիրելի ամուսնուն, որպէսզի ինքը ամուսնանայ նրա հետ։ Եւ նա կտրուկ կերպով պահանջում էր, որ հոկտեմբերի 29-ին, մինչև երեկոյեան ժամը 9-ը, տայ վերջնական պատասխան՝ «այո» կամ «ոչ»... Նա կարողացել էր զգուշացնել նրան, որ այդ պատասխանը կը լինի կեանքի և մահվան խնդիր նրա համար։ Կատարեալ դիլեմայի մէջ է եղել գտնվելիս հանգուցեալը։ Նա պէտք լուծէր գորդեան հանգոյցը։

Այսպէս՝ նրա ներքին աշխարհը որպէս հրաբուխ, որպէս լաւա ժայթքեց, և նա չը ստանալով ոչ մի պատասխան Օլգա Վասիլեվնայից՝ վերջ է դնում իր ծաղիկ կեանքին, թէև ինքնասպանութիւնից $^{1}/_{4}$ ժամ յետոյ հեռախօսի զանգը գալիս է աւետելու երկու սիրող սրտերից մէկի պատասխանը։ Բայց ուշացած պատասխանը միայն ողբերգական մահ պատրաստեց Ժուրավլեվի համար։ Նա արդէն կնքել էր իր մահկանացուն։

Մի օր յետոյ, ինքնասպանութիւն է գործում Օլգա Վասիլեվնա Գրիբօվա, մի գեղեցիկ արարած, որ ուղղակի պաշտամունքի առարկայ է եղել իր ամուսնու համար։

Հանգուցեալը արտասահմանում մի փոքրիկ ռոման է ունեցել Ր.-ի հետ. բայց կարճ ժամանակից յետոյ նա թողնում է Ր.-ին և վերադառնում վերստին իր ընտանեկան օջախը՝ ամուսնու մօտ։ Վերջինս սիրոյ փայփայանքով և գգուանքով, բերկրութեան անհուն զգացմունքով է ընդունում իր սիրելի էակին, և ամուսնական զոյգը ոչ միայն շարունակում է վարել նախկին երջանիկ կեանքը, այլ և ամուսինը, ի նշան դէպի կինը տածած անհուն սիրոյ, գնում է մի մեծ կալուածք 200,000 ր. արժողութեամբ և նուիրում կնոջը. բացի դրանից նա 75,000 ր. էլ ծախսում է օրանժերէյի վրա։ Գրիբօվի ընտանիքը պատկանում է Մօսկվայի փարթամ, ճոխ կեանք ունեցող ամենահարուստ ընտանիքների շարքին։ Նա, այսպէս ասած, պատկանում է tout Moscou-ին։

Չը նայած դրան, նա ևս վերջ է դնում իր ծաղիկ, կենսաթրթիռ կեանքին՝ մրմնջալով իր ամուսնուն թէ՝

— Леша, я чиста передъ тобой.

Երրորդ զոհը Նիկօլայ Լազարեվիչ Տարասօվն (հայ) է, որի ինքնասպանութեան դրդապատճառներ կամ պարագաները մնում են ուղղակի անբացատրելի նրա հարազատների և հասարակութեան համար։

Նա ևս մօտ ծանօթ է եղել Գրիբօվի ընտանիքի հետ, բայց ենթադրել, որ նոյնպէս սիրել է Օլգա Վասիլեվնային, դա անկարելի և անհաւանական է. գոնէ առանձին հիմքեր և փաստեր չը կան այդպէս կարծելու։ Հաստատ կարելի է ասել միայն, որ Օլգան իր մահից մի քանի օր առաջ եղել է Տարասօվի մօտ, ուր երկար բացատրվել են մի ինչ որ բանի մասին։ Պնդել, որ նրանց զրոյցի թեման սէրն է եղել, դա աւելի քան աբսուրդ և նախ միտք կը լինէր այն պարզ պատճառով, որ, կրկնում ենք, հիմք չը կար այդպէս կարծելու։ Այլ է Ժուրավլեվը, որ, յիրաւի, սիրելիս է եղել Օլգա Վասիլեվնային։ Մի քան ակներև է, որ Տարասօվի ինքնասպանութիւնն ևս սերտ կերպով կապված է առաջին երկուսի ինքնասպանութեան հետ։

Տարասօվը յայտնի միլիօնատէր Տարասօվների տոհմից է։ Հանգուցեալը բոլորովին երիտասարդ էր, 28 տարեկան. նա թողել է 3 միլիօն կանխիկ դրամ, իսկ տարեկան եկամուտների գումարը հասնում էր 200,000 րուբլու, որից նա ծախսում էր, սակայն, 20—30,000 ր. միայն։

Նրա հասարակական գործունէութիւնն արտայայտվում էր այն մասնակցութեամբ, որ նա ունեցել է Մօսկվայի Գեղարուեստական թատրոնի գոյութեան խնդրի մէջ։ Նա թատրոնի խոշոր փայատէրերից մէկն էր, որի համար տուած ունէր 30,000 ր.։

Տիրապետելով ահագին կապիտալի՝ հանգուցեալի կեանքը միանգամայն անսովոր է եղել, վարելով պերճ, սանձարձակ, շուայտ կեանք՝ նա գրեթէ տուն վերադառնալիս է եղել վաղ առաւօտեան, իսկ արթնանում էր կէսօրից յետոյ, 4—5 ժամին։ Նոյն ցափ, շռայլ կեանքը նա վարել է մինչև իր կեանքի վերջին օրը։

Խիստ բնորոշ է այն բարասրտութիւնն և ժլատութիւնը, որ նա ցոյց էր տալիս թշուառներին, կարօտեալներին։ Նա ոչ մի թշուառի, կարօտեալի չէր օգնում։

— Եթէ մէկին օգնեմ, որ ես բօսեաց եմ համարում, շատերը կը խնդրեն նոյն նպատակով,—ասել է հանգուցեալը իր հարազատներին և շրջապատողներին։

Չքաւորին օգնելը բօսեաց է համարվում ոսկու ներկայացուցչի աչքում։

Ինչ որ է։

Առաջին զոհին թաղեցին 3 օր առաջ, իսկ վերջին 2-ին՝ երէկ միայն։

Խուռն բազմութիւն էր հաւաքվել հայոց եկեղեցում. ներկայ էր գրեթէ ամբողջ հայկական գաղութը, ներկայ էր Գեղարուեստական թատրոնի կազմը in corpore, շատ դերասաններ, ռուսներ և առհասարակ օտարազգիներ։ Երեք կառք պսակներ կային դրված հանգուցեալի դագաղի վրա, ինչպէս օր. «Памяти дорогого друга—Художественный театръ» և այլն։

Մեծ շուքով թաղեցին նաև Օլգա Վասիլեվնա Գրիբօվային։

Վերջացնելով տողերս, պէտք է ասել, որ մեզ այստեղ զբաղեցնողը այդ անձերը չեն, ոչ, այլ այն խոշոր երևոյթը, որ շարունակում է զբաղեցնել ոչ միայն հասարակական մտքերը, այլ և մամուլը։ Եւ չը կարծէք, որ ինքնասպանութեան հարցը թեթևակի հարցերից մէկն է. դա կարող է լուրջ ուսումնասիրութեան նիւթ դառնալ նոյնիսկ գիտնականների համար։

Ինքնասպանութիւն գործողները չեն ուզում հասկանալ ոչ Տօլստոյին, որ ասում է՝ «Благо людей въ жизни, а жизнь въ работѣ» և ոչ էլ Ժուկօվսկին, որ ասել է՝ «Жизнь есть вѣчность».

Նրանք շատ լաւ հասկանում են Ֆեօդոր Սօլօգուբին միայն, որ յայտարարում է.

Вся жизнь. весь мiръ игра безъ цѣли;
Не надо жить.

Լուծեցէք կեանքի այդ խոշոր առեղծուածը, եթէ կարող էք...

Լուծեցէք հասարակական այնքան հրատապ և այրող այդ հարցը...

Լուծեցէք այդ հանելուկը...

Ոսկու-Զօն

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Սօգիւթլու գիւղ (Ալէքս. գաւ.), 8 նոյ.

Գարնանից մինչև այսօր մեզանում խօլերայից մեռածների թիւը՝ մեծ ու փոքր միասին՝ հարիւրից աւելի է։

Մեր գիւղը Արագած լեռան ստորոտումն է գտնվում, արևմտեան կողմից։ Բոլոր հանդը լի է ջրերով ու ամեն տեսակ ծաղիկներով, իսկ ժողովուրդը ցորեն հացի կարօտ։

Մեր գիւղի շրջակայքում կան շատ աղբիւրներ, որոնցից մինը, որ բղխում է մի մեծ քարայրից, շատ անգամ օգնում է բոռոտներին։ Մարգար Աւետիսեան

—

Գորիս, 1 նոյեմբերի

Ոչ մի հնարքով չէ կարելի վերականգնել մեր քաղաքի մեծապատիւ ընտրեալների անցեալ ամբողջ 4 տարվայ և քանի ամիս միանգամայն աւելորդաբար իրանց պաշտօնում ունեցած գործունէութեան ծրագիրը։

Մեր այս ասածներին ոչ մի փաստ նոր ից մտածելու և գտնելու կարիք չը կայ, այլ անցեալի իսկական պատկերի լաւ դիտողը կարող է միանգամայն համամիտ լինել մեր ասածների հետ։

Ոչ մի ուշադրութիւն չէ դարձվել ջրի մատակարարման վրա. ամբողջ շաբաթ 4—6 ամսով ջրի երես չէ տեսել, այն էլ Գորիսում, ուր ջրերը աջ ու ձախ տարօրէն հոսում են։

Փողոցների վրա ոչ մի ուշադրութիւն չէ դարձվել. ապականութիւնից բացի մենք ոչինչ չենք տեսել։ Քաղաքի կենտրոնի 4 բաժին արված բուլվարը անպատուի է նմանում, մի կաթիլ ջուր չէ թողնվում եղած ծառերի տակը։ (Ծառերը տնկել է շինարար գաւառապետ Պֆէլերը)։

Սակաղների մասին որքան բողոք հասարակական մամուլում լոյս տեսաւ, բոլորն էլ աչքաթող արվեց մեր իրաւասուների և քաղաքագլխի կողմից։

Եկաւ խօլերան, մենք կարօտ մնացինք որևէ նախազգուշացման պատրաստութիւն տեսնելու մեզանում. գոնէ փողոցների աղբակոյտերը կարելի էր մաքրել։

Գլորվեց ժամանակամիջոցը, անցան մի քանի ամիսներ և ընտրութիւնները այն աստիճան ուշացրին, որ քաղաքացիք տեղական մամուլում բողոքեցին և ապարէզը ուրիշներին թողնել պահանջեցին և իբրև իրանց շլինքին մի փաթթված աւելորդ բեռ՝ հեռացնել պահանջեցին ընտրեալներին

Ժամը հասաւ. հոկտեմբերի 26 ին պէտք է կայանար ձայնաւորների նոր ընտրութիւն։ Հաւաքվել էին քաղաքացիք. ընտրութիւնը սկսվել էր, և ահա յանկարծ ինչ-ինչ պատճառներից ստիպված աղմուկ, իրարանցում է առաջանում հաւաքված քաղաքացոց մէջ, որոնք մեծ անբաւականութեամբ թողնում են դահլիճը և հեռանում։ Աւելորդ ենք համարում և անպատուաբեր յիշելու աղմուկի, իրարանցման պատճառը, որով թերևս որոշ մարդկանց ստատոներ մերկացվեն և կըրքերի մեծ յուզում առաջ գայ. միայն կասենք, որ ընտրութեան ղեկավարների թուլութիւնից և անփութութիւնից առաջացաւ այս խանգարումը։

Շուտով ի հարկէ տեղի կունենան նոր ընտրութիւններ. յուսանք, որ քաղաքացիք աւելի վարպետօրէն կը մօտենան ընտրութեան քուէին և լաւ կը տեսնեն անցեալի հրաժեշտ փուլութեան և սխալի դառն պտուղները։

Այնքանից յետոյ՝ մնում է ամենից մեծ խնդիրը, թէ ով կը լինի մեր քաղաքագլուխը։

Սաղանդարեան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽՈՀԵՐ ՈՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՑ

(Քաղաքական քրոնիկ տեսութիւն)

II *)

Իրերի ընթացքը անփոփոխ չը մնաց Արևմուտքի միւս երկիրներում։ Համարեա ամենուրեք կարելի է մատնացուցել ընդհանուր ոգու բարձրացում, հասարակական հոսուն շարժում. կարճ՝ դասակարգային յարաբերութիւնների պրոգրեսիվ փոխակերպումներ։

Ո՞րն է անցած գնացածի վերագնահատական արժէքը, նորակերպ դասաւորված սօցիալական փոխ-յարաբերութիւնների բաղաձական դիագնօզը։

Երկուսից-երեք տարի է, ինչ սիստեմատիկօրէն պայքար է մղում անգլիական ստորին (համայնքի) պալատը վերին (լորդերի) պալատի դէմ։ Կամպել-Բաններմանի սկսած գործը աւելի մեծ եռանդով ու վճռականութեամբ շարունակեց Ասկվիտը։ Լիբերալ մինիստրութիւնը ձգտում էր ընչքեցնել ինքնին կենսազուրկ դարձած վերին պալատի իրաւունքները մինչև որոշ մինիմում, նոյնիսկ վերացնել լորդերի այդ իրաւական ապաստարանը, օրէնսդրական ամբողջ ուժը կենտրօնացնելով համայնքի պալատում։

Ի՞նչ երևոյթ է այդ. մեր փնտռել դրա պատճառակցական արմատը. պարլամենտական մի սովորական կռի՞ւ էր այդ՝ շաղկապված որոշ հարցերի հետ, որոշ նստաշրջանում, թէ՞ լիբերալ մինիստրութեան նախագահի անհատական գործունէութեամբ պայմանաւորված մի փաստ։

Երբէք. ոչ մէկը, ոչ միւսը։

Դարեր շարունակ Անգլիայի օրէնսդրական ֆունկցիաները կազմում էին երկ-կուսակցական տիրապետութեան անկողոպտելի սեփականութիւնը։ Փոխ ընդ փոխ բազմում էին մինիստրական բազկաթոռների վրա տօրի (պահպանողական) կամ վիգի (ազատամիտ) կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները։ Պառլամենտական պայքարը, երկուսի միջև, մղվում էր այն չափերով և արվում այն արագութեամբ, որով դուրսը՝ իրական կեանքում՝ ընդհարվում և դասաւորվում էին մի կողմից՝ խոշոր կալուածատիրական և բէնտիէ-բանկիրների կաստագորիայի, միւս կողմից՝ ինդուստրիական և առևտրա-գաղութային լիբերալ բուրժուազիայի յարաբերութիւնները։ Բայց լիբերալ կուսակցութիւնը, շնորհիւ իր սօցիալ-քաղաքական րէֆօրմատորական ձգտումների, գրաւում էր ընտրողների բազմամարդ բայոններ նաև մանր բուրժուական և բանւորական խաւերից։

Վերջին տասնամեակի ընթացքում, սակայն, պարլամենտական կազմի մէջ առաջացաւ մի երրորդ ֆրակցիա՝ ծայրայեղ ձախակողմը՝ յանձինս բանւորական կուսակցութեան։ Դա բեկանումն էր նեանակում երկու մեծ կուսակցութիւնների տիրական ոյժերի սովորական դասաւորութեան։ Ամենաանհանգիստ և շահագրգռված կուսակցութիւնը յարաբերութիւնների նորակերպ կաղապարման մէջ՝ լիբերալ կուսակցութիւնն էր։ Բանւորական անկախ կուսակցութեան առաջանալը՝ յարուցեց նրա համար տակտիկական նոր, վճռական նշանաբաններ։

Լիբերալ կուսակցութիւնը պէտք է աշխատէր անխախտ պահել իր օրէնսդրական-քաղաքական ոյժը և ընտրողական կրեդիտը մանր-բուրժուական և բանւորական խաւերում, այսինքն նրանց մէջ, որոնցից գումարվում է բանւորական ֆրակցիայի ընտրողների բանակը։ Այդ՝ մէկ։ Երկրորդ՝ լիբերալ կուսակցութեան անհրաժեշտ է ընդմիշտ վայելել բանւորական ներկայացուցիչների վստահութիւնն ու աջակցութիւնը՝ իր թւական գերազանցութիւնը պարլամենտում տևապէս պահպանելու, ասել է՝ կառավարութեան ղեկը իր ձեռքից բաց չը թողնելու համար։

Իսկ դրանց փոխարէն՝ ստորին խաւերին և բանւորական ֆրակցիային բաւարարութիւններ տալու համար, լիբերալ մինիստրութիւնը պէտք է իր հերթին փոխ-հատուցումներ անէր, մշակել և անցնել տար սօցիալական րէֆօրմներ, սանձահարէր պահպանողականների տենդային ձգտումները՝ ռազմական, ծովային-զինւորական, մաքսային և գաղութային քաղաքականութեան հողի վրա։

Այդպէս էլ վարվում է լիբերալ մինիստրութիւնը։

Նա լաւ գիտէ, որ ընդմիշտ վերջ կը տրվի պահպանողականների քանակական տիրապետութեանը ստորին պարլամենտում, եթէ բանւորական ֆրակցիան մնայ հաշտ և բարեկամական յարաբերութեան մէջ լիբերալների հետ։ Եւ որպէս զի կարողանայ բեկանել նրանց օրէնսդրական ոյժն ու քաղաքական ազդեցութիւնը, Ասկվիտը ձեռնամուխ եղաւ պահպանողականների իսկական ամրոցին՝ լորդերի պալատին։

Լիբերալ բուրժուազիան՝ յանձինս իր պարլամենտական ներկայացուցչութեան՝ ոչ տևիթ և ոչ էլ կարիք ունի երկիւղ զգալու —գոնէ մինչև աննախատեսելի ապագայ —ձախ կողմից։ Անգլիական պարլամենտի բանւորական կուսակցութիւնը ցամաքային Եւրօպայի «կարմիր ճիւաղը» չէ՝ կզգիացած իր ըմբոստ օպօզիցիայի դիրքերում և սպառնացող իր ահաւոր լօզունգներով։ Նա չափաւոր է բաւական և կոմպրօմիսների պատրաստ բոլոր պատեհ րօպէներին։ Միւս կողմից բանւորական ֆրակցիայի համար տակտիկական դիրք որոշելը շատ աւելի դիւրին մի հարց է, քան ցամաքային Եւրօպայի որևէ պարլամենտում սօցիալիստական կուսակցութիւնը կարող է նոյնը ունենալ։ Ընդամենը երկու ուժեղ կուսակցութիւնների տիրապետութեան ձգտելու մրցման հանդէպ՝ կասկած չը կայ, թէ ինչ դիրք կարող է բռնել և ում կողմը հակվել անգլիական բանւորական ֆրակցիան։

Որչափ բանւորական կուսակցութիւնը ուժեղանայ անգլիական պարլամենտում, նոյնչափ լիբերալ կուսակցութիւնը՝ իր մինիստրութեամբ՝ աւելի է ծառայեցնելու նրան իր նպատակներին, մինչև այն ժամանակ, երբ պահպանողականները բոլորովին անվտանգ կը դառնան լիբերալների կառավարական տիրապետութեան դէմ։ Իսկ այդ շրջանից սկսած, նրանք (լիբ.) այլ ևս կարիք չունենալով բանւորական կուսակցութեան աջակցութեան՝ թթու դեմք ցոյց կը տան նաև վերջիններիս։ Լիբերալ կուսակցութիւնը կը դառնայ տիրապետող կենտրօնը՝ ընդդէմ աջակողմեան պահպանողականների և ձախակողմեան սօցիալիստների։ Այն ժամանակ միայն կարող է խօսք լինել ինդուստրիական բուրժուազիայի քաղաքական կատարեալ յաղթանակի մասին կալուածատիրական արիստօկրատիայի դէմ։

Բ. Իշխանեան

*) Տես «Մշակ» № 251.

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ահա երկրորդ տարին է, որ Աստրախանում գոյութիւն ունի մի վերին աստիճանի համակրելի հիմնարկութիւն, դա Հայ Գրական-Գեղարուեստական Ընկերութիւնն է, որը երկու տարի շարունակ իր ամեն շաբաթվայ հերթական երեկոներով, փոքրիկ դասախօսութիւններով և հանրամատչելի ներկայացումներով ճգնում էր հետաքրքրութիւն առաջ բերել աստրախանցիների մէջ դէպի հայ լեզուն, հայ գրականութիւնը և հայ գեղարուեստը...

Ընկերութեան անդամը 1 րուբլի անդամավճարով ամբողջ տարի ամեն երեքշաբթի օր հնարաւորութիւն ունէր մասնակցելու Ընկերութեան երեկոյթներին, որտեղ կարդացվում էր մի որևէ հայ հեղինակի փոքրիկ գրուածքը, այնուհետև ընդմիջումից յետոյ՝ ընտրվում էր նախագահ և բացվում էին կարդացվածի մասին վիճաբանութիւններ։ Իսկ վիճաբանութիւններից յետոյ՝ լինում էր թեթև դիվերտիսմենտ՝ կազմված երգեցողութիւնից, նուագումից և հայերէն բանաստեղծութիւններից։

Ընկերութիւնն իր երկու տարվայ գործունէութեան ընթացքում բացի հերթական երեկոներից կազմակերպել է նաև երեկոյթներ՝ յատուկ հայ գրողներին նուիրված, որտեղ կարդացվում էր ռեֆերատ՝ գրողի մասին և նրա գրուածքներից։

Այդպիսի երեկոյթներ եղել են՝ Աբովեանին, Նալբանդեանին, Նազարեանին, Շահազիզին, Պռօշեանին, Րաֆֆուն, Ծատուրեանին և այլ հեղինակների նուիրված։

Մի խօսքով՝ Ընկերութիւնը ամեն կերպ աշխատում էր հետաքրքրական և օգտաւէտ դարձնել իր գործունէութիւնը։

Բայց, սրտի անհուն ցաւով այսօր գալիս եմ գուժելու իմ ընթերցողներին, որ աստրախանցու սառն անտարբերութիւնը և արհամարհանքը փակման վտանգի է ուզում ենթարկել և այդ Ընկերութիւնը...

Ընթերցողը երևի զարմանում է... Գուցէ և նախանձում մեզ, որ այսօր բաղդի բերմամբ մեր ձեռքին կայ այդպիսի օգտաւէտ մի Ընկերութեան իրաւունք... Իսկ մենք... մենք ոչ միայն չենք ուրախանում, այլ ուզում ենք մեռցնել նրան։

Ճիշդ է, առաջին տարին, իբրև մի նորութիւն, գալիս լցվում էին դահլիճը, և մենք սրտանց ուրախանում էինք և մեր նպատակին հասած համարում մեզ, տեսնելով մեր առաջ 100—150 հոգուց բաղկացած աուդիտորիա։

Ուզում էինք հաւատալ, որ վերջապէս աստրախանցին էլ ուզում է հետաքրքրվել իր մայրենի գրականութեամբ...

Բայց... ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ խաբվեցինք... Ժողովուրդը սկսեց աստիճանաբար սառել և այսօր՝ Ընկերութեան գործունէութեան երրորդ տարեշրջանում— սեպտեմբեր ամսից հրաւէր է կարդում անդամներին նոր ընտրութիւններ կայացնելու և հերթական երեկոները սկսելու համար— և ոչ մի մարդ չէ գալիս...

Վերջապէս Ընկերութեան վարչութիւնը իբրև վերջին փորձ տպագրել և ցրել է անդամներին հետևեալ յուսահատական կոչը.

«Աստրախանի Հայ Գրական-Գեղարուեստական Ընկերութիւնը ներկայումս գտնվում է վերին աստիճանի աննախանձելի դրութեան մէջ. երեկոյթները չեն կայանում, չէ աջողում կազմել ընդհանուր ժողով վարչութեան ժամանածողովների կազմ ընտրելու համար։

«Հայ հասարակութեան միակ կուլտուրական հիմնարկութիւնը քայքայման առաջ է կանգնած։

«Մենք, Ընկերութեան անդամներս, պէտք է լուրջ կերպով մտածենք մեր Ընկերութեան ներկայի մասին և մեր պարտքը համարենք ընդհանուր ոյժերով առաջն առնել նրա քայքայման, որ վերջնականապէս չը կորցնենք այն, ինչ մեզ հասել է անհագին դժուարութիւններից յետոյ։

«Վարչութիւնս փորձում է նշանակել դարձեալ մի ընդհանուր ժողով ամսիս 26-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին։ Եթէ այդ ժողովն էլ չը կայանայ, այն ժամանակ վարչութիւնը ստիպված կը լինի դադարեցնել Ընկերութեան գործունէութիւնը և դրանով սանկցիա տալ անդամների լուռ որոշմանը։ Ամեն մի անդամի առաջ դրված է Ընկերութեան գոյութեան խնդիրը իր ամբողջ լրջութեամբ. Թող ամեն մէկը մեզանից մտածէ դրա մասին և ապա ըստ իր խղճի ու համոզման կարդայ Ընկերութեան դատավճիռը»։

Ի՞նչ անել... ի՞նչ միջոցի դիմել... ինչո՞վ հետաքրքրեցնել։

Մենք մի անգամ ևս փորձ ենք անում «Մշակի» միջոցով մեր կողմից կոչ անելու մեր աստրախանցիներին՝ չը մեռցնելու այդ բարենպատակ հիմնարկութիւնը։

Մի կողմ թողնելով կեանքի ծանր հոգսերը, թող գոնէ մի անգամ շաբաթը գան հոգով հանգստանալու, կեանքի զանազան հարցերի մասին տեղեկութիւն առնելու, վերջապէս հայ խօսք, հայ ընթերցմունք լսելու...

Ս. ք. Ասլանեան

Աստրախան

ՍՏՈԼԻՊԻՆԻ ՃԱՌԸ

(Պաշտօնական)

Պետերբուրգ, 9 նոյեմբ.

Մինիստրների խորհրդի նախագահի ճառը՝ արտասանված տեղական տնտեսութեան գործերի խորհրդի նստաշրջանի բացման ժամանակ.

Բանալով տեղական տնտեսութեան գործերի խորհրդի հինգերորդ նստաշրջանը, ես ամենից առաջ հրաւիրում եմ ձեր ուշադրութիւնը, պարոններ, մի ուրոյն նշանակութեան վրայ, որպիսին ունեն ձեր քննութեանը ենթակայ հարցերը։ Նրանք վերաբերում են տեղական մարդկանց սերտ տնտեսական շրջանին, այդ պատճառով կառավարութիւնը առանձին ուշադրութեամբ կը վերաբերվի դէպի ձեր բոլոր նկատողութիւնները և բոլոր ուղղումները, որոնք կունենան կենսունակ բնաւորութիւն։

Ես կանգ կառնեմ նախ զեմստվոներին և քաղաքներին փոխատուութիւններ տալու կազմակերպութեան նախագծի վրայ։ Կառավարութեանը, ինչպէս և ձեզ, յայտնի է, թէ ինչպէս տեղերում առաջ են մղվում այժմ. շարունակ նոր պահանջներ, թէ ինչպէս տեղական ազգաբնակութիւնը սպասում և պահանջում է տեղական մարմիններից միշտ նոր քայլեր տեղական կեանքի կատարելագործութեան ճանապարհին։ Կառավարութիւնը գիտէ նաև, թէ ինչպէս սակաւ են տեղերում միջոցները։ Եւ հազիւ թէ մի սերունդի վրայ կատարվող ծախսերը երկարատև ձեռնարկութիւնների նկատմամբ կարող են համարվել արդարացի։ Այդ պատճառով տեղական միջոցներին օգնութեան պէտք է և կարող է հասնել կազմակերպված երկարամեայ փոխատուութիւնը։ Սակայն երկարամեայ փոխատուութեամբ մինչև օրս օգտվում էին միայն քաղաքները. ըստ դմին նա մատչելի է սոսկ խոշոր քաղաքներին, որոնք հրատարակում էին օբլիգացիօն փոխատուութիւններ, դրամի վերածելով նրանց՝ սակայն ոչ միշտ շահաւէտ հիմունքներով։ Թէ որչափ այդ գործողութիւնը դժուար է, երևում է արդէն նրանից, որ մինչև 1909 թ. յուլիսը պետութեան 895 քաղաքներից այդ տեսակ փոխատուութիւնից օգտվել են ընդամենը միայն 57 քաղաքներ։ Ինչ վերաբերում է զեմստվոներին, ձեզ յայտնի պէտք է լինի, պարոններ, որ զեմստվոները այդ ձևի փոխատուութիւններ բոլորովին չը գիտեն, եթէ, ի հարկէ, չը հաշւենք սեփական դրամագլուխներից տրվող փոխատուութիւնները, շարժական սատացուածքների ապահովութեան տակ կատարվող մի քանի փոխատուութիւնները, պետական գանձատնից տրվող աննշան պատահական գումարները։ Մինչդեռ, քաղաքային սանիտարական բարեկարգութեան ձեռնարկութիւնների հետ միասին, նկատի առած՝ որ քաղաքները օրինական ճանապարհով ձգտում են իրանց ձեռքը ձգել քաղաքային ձեռնարկութիւնները, զեմստվոները բնականաբար իրանց հերթին չեն կարող սառնասիրտ մնալ տեղական ազգաբնակութեան կեանքի հրամայողական պահանջների առաջ։

Գիտակցելով այդ, կառավարութիւնը միշտ ընդառաջ է գնացել, ցոյց է տուել և, ի հարկէ, ցոյց է տալու նրան օգնութիւն այնպիսի շրջաններում, ինչպէս են՝ օրինակ՝ ընդհանուր կրթութիւնը, գիւղատնտեսական օգնութեան կազմակերպութիւնը, խճուղիներ շինելը և այլն։ Բայց չի մարի արդեօք զեմստվային ինքնագործունէութիւնը, եթէ զեմստվոները բաւականանան պետական գանձատան յատկացրած գումարները բաժանելով։ Կառավարութիւնը յամենայն դէպս իրան պարտաւորված զգաց դիւրացնել այդ աշխատանքը ինչպէս զեմստվոների, այնպէս և քաղաքների համար, տալով նրանց ոչ թէ պատահական, այլ կազմակերպված, մատչելի, էժան փոխատուութիւն։

Ինչ վերաբերում է այդ փոխատուութեան ձևին, նա կարող է լինել նախ և առաջ՝ մասնաւոր ակցիօներական, յետոյ փոխադարձ-հասարակական, վերջապէս՝ պետական։ Առաջինի վերաբերմամբ կառավարութիւնը, զգալով այն վտանգը, որ կը սահեծվի մասնաւոր բանկերին մենաշնորհ իրաւունքներ տալուց, ցանկանում է լսել տեղական տնտեսութեան գործերի խորհրդի հեղինակաւոր կարծիքը։ Ինչ վերաբերում է փոխադարձ-հասարակական փոխատուութեան, ի հարկէ դէպի նա չէ կարելի լիակատար վստահութեամբ չը վերաբերվել։ Բայց պէտք է յիշել, թէ ինչպէս աղքատ է Ռուսաստանը փողերով, պէտք է յիշել՝ թէ որքան դժուար է այցօրինակ ձեռնարկութեանը փող սատանալ արտասահմանում։ Ուստի և կառավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կենտրոնացնում է պետական փոխատուութեան վրայ։

Տեղական ինքնավարութեան համար այդ կապիտալ հարցի հետ դուք պէտք է ձեր ուշադրութիւնը դարձնէք մի ուրիշ կարևոր խնդրի վրայ՝ անբերրիութեան դէպքում ազգաբնակութեանը օգնելու եղանակները կազմակերպելու վրայ։ Կառավարութիւնը հրաժարվում է իր նախկին գործելակերպից՝ այսինքն մատակարարական ու ուտելիքի օգնութիւնը չէ կամենում այժմ ամբողջովին յանձնել ամբողջ ազգաբնակութեան ձեռքը. այժմ խրաքանչիւր անձն ստանալու է մօտ 6 պուդ ցորեն իբրև սեփականութիւն։

Վիճելի հարց այստեղ ներկայանում է խնդիրն այն, թէ ո՞վ պէտք է իրագործէ այդ օգնութիւնը։ Կառավարութեան համար միանգամայն պարզ է, որ այդ գործի կենտրոնացումը անհնարին է, որ այստեղ անհրաժեշտ է ակտիվ գործունէութիւն, ակտիվ օգնութիւն տեղական գործիչների կողմից։ Ձեր ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում այն կէտի վրայ, որ անբերրի տարիներում օգնութեան գործը ընկած չը պիտի լինի լոկ զեմստվային կազմակերպութիւնների վրայ, այլ պետութիւնը իր կողմից հանդէս է գալու՝ օգնելու ոչ միայն փոխատուութիւններ տալով զեմստվոներին արտօնեալ պայմաններով, այլև բոլորովին անվերադարձելի նպաստներ։

Զեմստվոների գործունէութեան մի խնդիրը ևս կազմում է ճանապարհներ կառուցելը, որի նկատմամբ ևս կառավարութիւնը չէ խնայելու իր բովանդակ աջակցութիւնը։

Այս հարցերի քննութեամբ, պարոններ, կաւարտվի ներկայ խորհրդի գործունէութիւնը։ Երախտագիտական զգացմունքով յիշելով նրա աշխատանքների մասին, ես չեմ կարող ուշադրութիւն չը դարձնել այն հանգամանքի վրայ, որ նրա քննութեան բովից անցան 5 նստաշրջանի ընթացքում պետական ահագին նշանակութիւն ունեցող հարցեր։ Դուք սկսեցիք գիւղի, գիւղաշրջանի վերակազմութեան, տեղական կառավարութեան, զեմստվային ընտրութիւններ, Արևմտեան երկրում զեմստվային կանոնադրութիւն մտցնելու, Լեհական Թագաւորութեան նահանգներում քաղաքային ինքնավարութիւն մտցնելու նախագծերից, սակայն անցնելով տեղական կեանքի արտաքին ձևերի անխուսափելի փոփոխութիւնից, դուք այժմ հասել էք ձեր աշխատանքների նոր փազիսին՝ կարգաւորելու և կենդանացնելու մեր գիւղի ու քաղաքի անտեսական կենցաղը։ Եւ այդ՝ միայն առաջին քայլերն են այդ ճանապարհին. առջևում դեռ կայ մեծ և եռուն աշխատանք։ Ձեզ հետ միասին այսուհետև ևս յոյս ունի առաջ ընթանալու կառավարութիւնը՝ ձեռք-ձեռքի տուած տեղական ինքնավարութեան ներկայացուցիչների հետ։ (Հ. Գ.)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Պետերբուրգ, 10 նոյեմբերի

Նախագահում է իշխան Վոլկոնսկին։

Պուրիշկևիչը հերթից դուրս յայտարարութիւն անելով յայտնում է, որ մասնաժողովը ընդունել է բարձր դպրոցում կատարվող անկարգութիւնների մասին ներկայացված հարցապնդումը. այս օրերս զեկուցում կը բաժանվի Դումայի անդամներին։ Պուրիշկևիչը խնդրում է հարցապնդումը քննել մօտակայ նիստերից մէկում, որովհետև վերին աստիճանի ցանկալի է համարում, որպէսզի ժողովրդական ներկայացուցիչները, խորասուզվելով բարձր դպրոցի իրերի անտանելի դրութեան մէջ, իրանց լուսաւոր կարծիքը յայտնեն այն մասին, թէ ի՞նչ պէտք է ձեռք առնէ կառավարութիւնը։

Դուման անցնում է շարունակելու տարրական դպրոցների դասաւանդութեան լեզուի վիճաբանութիւնները։

Կոմս Ուվարովը աջակցելով հոկտեմբերականների ուղղումը մայրենի լեզուով դասաւանդելու մասին՝ գտնում է այդ պակասաւոր, որովհետև բաց է թողնված կալմըկներին, հրեաներին։ Հռետորը գտնում է, որ մայրենի լեզուով դասաւանդելը պէտք է թոյլ տրվի բոլոր այն տեղերում, ուր կան երեխաների որոշ թիւ, որոնք ռուսերէն բոլորովին չը գիտեն։

Տեվկելևը, ընդգծելով որ հոկտեմբերականների առաջարկութիւնից պէտք է հետևցնել այն, թէ կենտրոնը սկզբունքով ընդունում է մայրենի լեզուով դասաւանդելու խնդիրը, գտնում է, որ այդ դասաւանդութիւնը բայց և այնպէս կապված է մեծ սահմանափակումների հետ, որի առիթով մահմէդական ֆրակցիան կը ներկայացնէ իր ուղղումները։

Մախսուդովը, պատմական մանրամասն ակնարկ գցելով Ռուսաստանում ապրող մահմէդականների ծագման վրայ, ասում է, որ Ռուսաստանի 20 միլիոն մուսուլման ազգաբնակութիւնը ձգտում է յարվել ռուսական կուլտուրային, սակայն այդ ձուլումը պէտք է կատարվի ոչ թէ բռնի ճանապարհով, այլ աստիճանաբար, ռուսական գրականութեան գերազանցութիւն ստեղծելով։ Մահմէդականները երբեք չեն անջատվի իրանց ազգայնութիւնից և իրանց լեզուից, համարելով ինքնատիպ ազգային գոյութիւնը հոմանիշ ռուսական պետականութեան (ծափեր ձախից)։

Բելուսովը, գտնելով որ ժող. լուս. մինիստրութեան կրթական յանձնաժողովի գործունէութիւնը ուղղված է՝ որպէսզի ժողովրդին և դպրոցին տայ աւելի շատ «խլամ» և աւելի քիչ լաւ գիրք, առարկում է՝ թէ մինիստրութիւնը իրաւունք չը պէտք է ունենայ իր հայեցողութեամբ առաջարկել և հաւանել ուսումնարանական պլաններ տարրական դպրոցների համար։

Մոսովիյովը չէ կարող հաշտվել այն մտքի հետ, որ Ռուսաստանում դասաւանդութիւնը բացի ռուսերէնից կատարվի օտար լեզուներով (ծափեր աջից)։

Սաղաթելեանը կարծում է, որ մասնաժողովը, առաջ մղելով պետականութեան պահանջը, ինքնահաւանօրէն ենթադրում է, թէ բաւարար կերպով է լուծում դպրոցի լեզուական հարցը, թէ լեզուն յարակցում է պետականութեանը. բայց դա սխալ է. պատմութեան փորձը ապացուցանում է, որ բռնութեամբ չէ կարելի միութիւն մտցնել։

Կարլսբերգը գտնում է, որ նախագծվող ժողովրդական ուսուցումը չի տայ դրական հետևանքներ ոչ պետականութեան և ոչ լուսաւորութեան մտքով, և ասում է, որ օտարազգիներին պէտք է թոյլ տրվի իրանց տարրական դպրոցներում դասաւանդել մայրենի լեզուով, միայն պարտաւորապէս սովորելով ռուսերէնը (ծափեր ձախից)։

Գաուսեևիչը ասում է, որ ռուսաց կառավարութեան ջանքերը ի չիք են դառնալու լեհ ժողովրդին ռուսացնելու գիտաւորութեան մէջ։

Ջխեիձեն առարկում է Եւլոգի եպիսկոպոսին և վերջում ասում է. «Մայրենի լեզու—ահա այն լօզունգը, որի շուրջ պէտք է միանան բոլորը, որպէսզի ձեռք բերեն մայրենի լեզուի դասաւանդութիւն և այն ամենը, ինչ որ անհրաժեշտ է ոչ միայն այլազգիներին, այլ և բուն ռուս ազգաբնակութեան» (ծափեր ձախից)։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը մատնանշում է, որ հոկտեմբերականների ուղղումն ընդունելը թերևս կընդլայնէ դումայական և մինիստրական նախագծերի տեսակէտների տարածութիւնը։

Ուշ լինելու պատճառով կանգ չառնելով հոկտեմբերեան առաջարկութեան շարժառիթների վրայ, մինիստրը բաւականանում է, յայտնելով թէ այդ շարժառիթների վերաբերութեամբ անգամ հոկտեմբերականների մէջ գոյութիւն ունի տարաձայնութիւն։ Մինիստրի կարծիքով՝ կառավարական և մասնաժողովի նախագծերը բաւականաչափ կընդլայնեն մայրենի լեզուի իրաւունքները, տալով նրան այնպիսի իրաւունքներ, որպիսիները նա մինչև օրս չէ ունեցել։ Մեծ քայլն արդէն արված է։ Մայրենի լեզուն այնպէս խոր է ընկած, այնպէս սերտ կապված է մարդու բնութեան հետ, որ դժուար է ենթարկվում կանոնաւորութեան. օրէնսդրական ակտերով ոչ փոխարինել, ոչ էլ ձևափոխել նրան չէ կարելի։ Մինիստրը գտնում է, որ հոկտեմբերականների առաջարկութիւնը ընդունելուց այն հետևանքը կը ստացվի, որ Ռուսաստանի շատ տեղերում ռուսաց լեզուն կը փոխվի այլազգի լեզուի։

Երեկոյեան նիստում նախագահում է Կապուստինը։

Դոլովցևը, վերջացնելով անցեալ նիստում սկսած իր ճառը Նովոչերկասկի դատաստանական պալատի նախագահ Խլոպովսկիի և քննիչ Լըժինի ապօրինի գործողութիւնների մասին ներկայացված հարցապնդման առիթով, ապացուցանում է, որ կարևոր վկաներից մի քանիսը կեղծ վկաներ են։

Զամբրժովսկին ապացուցանում է, որ Մակլակովի այն յայտարարութիւնը, թէ անկանոն է վերականգնել Նովօրոսիյսկի գործի նկատմամբ կայացված դատավճռի դէմ բողոքելու ժամանակը, անպայման սխալ է։ Դիմելով դատական իշխանութիւնների գործունէութեան, հռետորը, յենվելով Լըժինի գործողութիւնների մասին սենատի կայացրած վճռի վրայ, մատնանշում է, որ նրա գործողութիւնների մէջ չը կան անպայման կեղծիքի նշաններ։ Հարցապնդման առաջը այն հանգամանքն է եղել, որ Լըժինը, վերջացնելով Նովօրոսիյսկի գործի քննութիւնը, ձեռնարկել է «Դաշնակցութեան» գործի քննութեան, և ահա երկիւղ կրելով, որպէսզի նա երևան չը հանէ շահագրգռված մարդկանց համար չափազանց վտանգաւոր թելեր, նրան վճռված էր եղել մէջտեղից բարձել ինչպէս էլ որ լինի. նրա գլուխը յեղափոխականները գնահատել են 60,000 ր.։ Հարցապնդումով կամենում են խանգարել նրան՝ աւարտել քննութիւնը և վարկաբեկել իր բոլոր առաջվայ կատարածը (ծափեր աջից և նացիօնալիստների մէջ)։

Մոսովիյովը յայտնում է, որ նացիօնալիստների ֆրակցիան ձայն է տալիս հարցապնդման դէմ։

Աջէմեանը կարծում է, որ միակ անկողմնակալ փաստաթուղթ, որ կարելի է հիմունք ծառայեցնել կարծիքներ արտայայտելու համար, հանդիսանում է դատական վճիռը։ Պարզաբանելով նորից գործի բոլոր իրական կողմը, հռետորը գտնում է, որ ըստ էութեան հարցապնդումը աններելի է (ծափեր ձախից)։

Զեկուցանողը բանաձևելով եղած խօսակցութիւնները՝ պաշտպանում է մասնաժողովի եզրակացութիւնը հարցապնդումը մերժելու մասին։

Ուշ լինելու պատճառով քուէարկութիւնը յետաձգվում է հետևեալ անգամին։ (Հ. Գ.)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Մոսկվայից Ուսանողից 25 րուբլի յօգուտ Գ. Լևոնեանի Գեղարուեստական կուրսերի։ Նախորդ ստացվածի հետ՝ ունենք 52 րուբլի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Թիֆլիսի Հայ Դիլետանտական և Տնայնագործական Ընկերութեան ուղարկված է Պետերբուրգի Թէօդոր Կիբբիկի արհեստանոցից Վեհափառ Կաթողիկոս Մատթէոս Իզմիրլեանի վիմատիպ պատկերը, մեծ դիրքով։ Գործը կատարված է աջող։ Վեհափառի դէմքը արտայայտիչ է և կենդանի։ Պատկերը նոր է պատրաստված և ներկայ օրինակը նախնական արտատպութիւններից մէկն է։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Լօռու գաւառամասի Վորոնցովկա գիւղում ներկայումս տեղի ունի հրահանգչական գործունէութիւն կաթնատնտեսութեան և անասնապահութեան ճիւղերի վերաբերութեամբ։ Վերցված են փորձի համար մի քանի կովեր, որոնց կերակրում են զանազան նիւթերով և յետոյ հետևում կերակրելու տուած արդիւնքներին։ Միևնոյն ժամանակ սովորող աշակերտների համար կարդացվում են դրոյցներ։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Կարսի շրջանի Ղզլչախչախ գիւղի դպրոցին կից կազմակերպված է ջուլհակութեան դասընթացք, որ պէտք է տևի երեք ամիս։ Պարապմունքները սկսված են նոյեմբերի 1-ից։

✦ Վաղը տեղի կունենայ Կովկասեան Կայսերական Բժշկական Ընկերութեան արտակարգ նիստը Ն. Պիրագովի ծննդեան 100 ամեակի յիշատակի առիթով։

✦ Կիրակի, նոյեմբերի 14-ին, Գեպտէյնը Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տանը կը դասախօսէ «Էստետիքական անհատականութեան» մասին (Օսկար Ուայլդ)։

✦ «Լոյս» ընկերութիւնը խնդրել է Թիֆլ. քաղ. վարչութեանը՝ մի հողաբաժին յատկացնել Հաւլաբարում ընկերութեան դպրոցի համար և տալ 500 րուբլի նպաստ քաղաքային միջոցներից։

✦ Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տան մահմէդական սիրողների խումբը դիմել է Վրաց ազնուականութեան թատրոնի վարչութեանը՝ խնդրելով ամիսը մի անգամ թոյլ տալ ներկայացում կազմել թուրքերէն՝ յիշեալ թատրոնում։

✦ Մեղուաբուծութեան ընկերութեան ցուցահանդէսը Թիֆլիսում կը բացվի դեկտ. 15—31։ Ընկերութիւնը խնդրամատոյց է եղել երկրագործութեան գլխաւոր վարչութեան առաջ՝ ուղարկել Կովկաս մի մասնագէտ-մեղուաբոյծ։

✦ Միքայէլ Հրեշտակապետի տօնի օրը Թիֆլիսի ոստիկանութեան անունից մի հեռագիր ուղարկվեց Կովկասի Փոխարքային հպատակութեան ու սիրոյ զգացմունքների արտայայտութեամբ։ Կոմսը իր օգնական սենատոր Վատացիին այդ առիթով պատասխանել է. «Խնդրում եմ հաղորդել Թիֆլիսի ոստիկանութեան պաշտօնեաներին իմ սրտագին շնորհակալութիւնը բարի ցանկութիւնների համար, առանձնապէս նրանց ամեն գովասանքից վեր աչքի ընկնող ծառայութեան համար. Վօրօնցով-Դաշկով»։

✦ Կիրակի, նոյեմբերի 14-ին, Ներսիսեան դպրոցի շինութեան մէջ նշանակված է դպրոցի աղքատ աշակերտներին օգնող ընկերութեան ժողովը։ Զբաղմունքի առարկաներն են. 1) վարչութեան զեկուցումը. 2) ընտրութիւններ նոր վարչութեան և վերաստ. յանձնաժողովի։ Սկիզբն է առ. ժամը 11-ին։

✦ Այսօր Թիֆլիսի Ժողովարանում յօգուտ երկրորդ իգական կիրակնօրեայ դպրոցի կը տրվի երեկոյթ։ Ցանկալի է, որ հասարակութիւնը չը զլանայ ներկայ լինելու այդ երեկոյթին, որով նպաստած կը լինի գրագիտութեան ծարաւ բազմաթիւ մանուկներին։

✦ Կիրակի օրը Թիֆլիսում Զուբալովի Ժողովրդական Տանը տեղի կունենայ ձրի համերգ ցերեկով։

✦ Թիֆլիսեցի Աննա Տէր-Սահակեանը բարերարների ուշադրութիւնն է հրաւիրում իր անտանելի դրութեան վրայ. ինքը լինելով այրի՝ չէ կարողանում հաց աշխատել իրան և երկու զաւակների համար։ Բնակութիւնն ապրում է Պալավանդովսկայա փող. տ. Նիկ. Գէորգեանի, 6-րդ քաղաքամաս, № 25։

✦ Թիֆլիսում խօսում են, որ Բագուի Գրիգորի եպիսկոպոսը ստանալու է ինքնուրոյն պաշտօն։

✦ Բագուի և Գանձակի նահանգներում 18,000 դեսեատին տարածութեան վրայ աւերածութիւններ են գործում մորեխները։

ԼՈՒՐԵՐ ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

✦ Վրաստանի պատմական և ազգագրական ընկերութիւնը զանազան անձերից ստացել է հնագիտական և պատմական ճիւղերին վերաբերեալ մի քանի նուէրներ, որոնց թւում կան կարևոր և պատմական նշանակութիւն ունեցող գրքեր ու ձեռագիրներ։

✦ Կիրակի, նոյեմբերի 7-ին, կայացաւ վրաց «Խանաթլէբա» ընկերութեան ընդհանուր ժողովը, որը քննեց վարչութեան զեկուցումը անցեալ 1909/10 ուսումնական տարվայ հաշիւը և հաստատեց։ Նմանապէս կազմվեց ներկայ ուսումնական տարվայ նախահաշիւը, որով մուտքը լինելու 4380 րուբլի, իսկ ծախք՝ 4618 րուբլի։ Վերջում տեղի ունեցան վարչութեան անդամների լրացուցիչ ընտրութիւններ։

✦ Երէկ, նոյեմբերի 11-ին, Քաշվէթի ս. Գէորգ եկեղեցում, Կանն քաղաքում վախճանված Գիօրգի Դէկանօզիշվիլիի ազգականների նախաձեռնութեամբ կատարվեց հոգեհանգիստ, ներկայութեամբ վրացի և հայ հասարակական գործիչների, մամուլի ներկայացուցիչների և բազմաթիւ հասարակութեան։

✦ Նոյեմբերի 21-ին Սղնախում տեղի կունենայ նոյնանուն գաւառի ազնուականութեան արտակարգ ժողով, ազնուականու-

Թեան պարագլխի օգնական ընտրելու համար։

✦ Քութայիսի վրաց դերասանական խմբի երիտասարդ անդամ Դաթիկօ Զարկվիանին ծանրապէս հիւանդացել է։

✦ Կիրակի, նոյեմբերի 14-ին, առաւօտեան 11 ժամին, վրաց ազնուականութեան դէպուտատների ժողովարանում կը կայանայ Վրաստանի պատմա-ազգագրական ընկերութեան անդամների տարեկան ընդհանուր ժողովը, ուր մի ռէֆէրատ կը կարդայ Է. Թաղայշվիլին, որից յետոյ կը կարդացվի 1909 Թւի հաշիւը, այլ և ներկայ տարվայ նախահաշիւը։ Տեղի կունենան նոյնպէս ընկերութեան խորհրդի, վերստուգիչ յանձնաժողովի ընտրութիւնները և նոր անդամների ընդունելութիւնը։ Ժողովին կարող են ներկայ լինել և կողմնակի անձինք։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

✦ Հոկտեմբերի 31-ին, Մոսկվայում վախճանվել է Ալեքսանդրա Ադոլֆովնա Վեսելովսկայան, հռչակաւոր ակադեմիկոս Ալեք. Նիկ. Վեսելովսկիի կինը և յայտնի բանասէր-հայերէնագէտ Իւրիյ Ալ. Վեսելովսկիի մայրը։ Հանգուցեալը տէր էր լայն կրթութեան, գիտէր բազմաթիւ եւրոպական լեզուներ և յայտնի էր որպէս գեղեցիկ Թարգմանչուհի։ «Рус. Вѣд.» լրագրի մշտական ընթերցողները լաւ յիշելիս կը լինեն նրա՝ ճաշակով ընտրված գեղեցիկ թարգմանութիւնները։

✦ Առաջին Դումայի նախագահ, հանգուցեալ Ս. Ա. Մուրոմցևի գերեզմանի վրա արձան կանգնեցնելու համար Պետերբուրգում հաւաքվել է առայժմս մօտ 3000 ր.։ Նրա Թաղման ծախսերը, ինչպէս յայտնի է, հանգուցեալի ընտանիքի Թոյլատրութեամբ՝ իր վրա էր վերցրել հասարակութիւնը,որ՝ծածկելու և յիշատակը արժանապէս յաւերժացնելու համար Մոսկվայում ժողովել է 9,500 ր.։ Նուիրատուութիւնները դեռ շարունակվում են։ Մոսկվայի դուման նոյեմբերի 2-ի նիստում վճռել է տաք վիճաբանութիւններից յետոյ այս կերպ յաւերժացնել իր եռեւելի ձայնաւորի յիշատակը. ա) հիմնել Մոսկվայի համալսարանում մի Թոշակ, յատկացնելով դրա համար տարեկան 500 րուբլի. բ) հաստատել մրցանակ իրաւաբանական աշխատութիւնների համար նոյն համալսարանում և յանձնարարել դումայի ֆինանսական մասնաժողովին մշակել մրցանակաբաշխութեան կարգը և մրցանակի հարկաւոր գումարի չափը։ Մասնաւոր անձեր արձագանք տալով ծանր կորուստին նոյնպէս աշխատում են յաւերժացնել առաջին Դումայի նախագահի յիշատակը. այսպէս՝ մի կին մուցնում է Մոսկվայի համալսարանը մի գումար, որի տարեկան տոկոսը (1000 ր.) պիտի ծածկէ աղքատ ուսանողների ուսման վարձը։ Չեն վերջացել և զանազան հիմնարկութիւնների վշտակցական արտայայտութիւնները Մուրոմցևի մահվան առիթով. Նրա յիշատակը յարգվում է նոր գումարվող գեմստվային ժողովներում, գիտական ընկերութիւններում։ Այսպէս՝ նորերս կայսերական տեխնիկական ընկերութիւնը, ընդհանուր ժողովում պատւելով հանգուցեալի յիշատակը, ուղարկել է Մուրոմցևի ընտանիքին այս հեռագիրը. «Կայսերական տեխնիքական ընկերութեան անդամները խորը ցաւելով ժողովրդի իրաւունքի վսեմ պաշտպանի և առաջին Դումայի անմոռանալի նախագահ Սերգէյ Անդրէյևիչի մահվան առիթով՝ յայտնում են հանգուցեալի ընտանիքին իրանց ցաւակցութիւնը ծանր կորուստի առիթով, մի կորուստ, որ ցաւ է ամբողջ Ռուսաստանի համար»։ Նոր լոյս տեսած ռուս ամսագրերը նոյնպէս նշանաւոր էջեր են նուիրել հանգուցեալի յիշատակին. այսպէս՝ «Рус. Богат.»-ում տպագրված է Վ. Ա. Մեակոտինի այն ճառը, որ անագին տպաւորութիւն էր գործել Պետերբուրգի գրական ընկերութեան ժողովում. «Вѣст. Евр.»-ում տպագրված է այն ճառը, որ պիտի արտասանէր պրօֆեսոր Մակսիմ Կովալեվսկին, Պետական Խորհրդի անդամը, Պետերբուրգի իրաւագիտական ընկերութեան արգելված ժողովին. «Рус. Мысль»-ում Վլ. Նաբոկովի յօդուածը և այլն։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Սպիտակ-քաղաք, 7 նոյեմբերի

Նոյեմբերի 6-ին, սիրող-սիրողուհիների «Եռանդ» խումբը, Շիրայևի Թատրոնական բեմի վրա, ներկայացրեց «Ղարաբաղի աստղագէտ» պիէսան։

Խաղը ընդհանրապէս բաւարար կարելի էր համարել։

Ներկայացման մուտքը բաւարար էր։

Հասարակութիւնը ցրվեց լաւ տրամադրութեան տակ։

Ներկայացմանը մասնակցող բացի օ-րիորդ Անահիտի հագուստից (սեփական), բոլոր դերակատարների հագուստները անճոռնի և միանգամայն անհամապատասխան էին պիէսային։ Իսկ գրիմիրօվկայի տեխնիկայի մասին խօսելն էլ աւելորդ ենք համարում։

Շուշիկ

Ախալքալաք, 28 հոկտեմբերի

Ամսիս 24-ին, տեղիս հասարակական ժողովարանի դահլիճում, նորերս Ախալքալաք եկած հայ դրամատիկ խումբը ներկայացրեց Նար-Դոսի «Սպանված աղաւնին» 4 գ. դրաման և «Սիրահարը սեղանի տակ» վօդևիլը։

«Սպանված աղաւնին» պիէսի սիւժէտը չը նայած որ առանձին նորութիւն չէր ներկայացնում իրանից, սակայն որպէս հարազատ պատկերացում արդի երականութեան՝ հետաքրքրութեամբ լսվում էր հասարակութեան կողմից։

Այդ պիէսի ներկայացումը անցաւ սահուն, իսկ վօդևիլինը՝ բաւարար։

Հասարակութիւնը լաւ տպաւորութեան տակ Թողեց դահլիճը։ Գ. Հ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Էնզելի, 2 նոյեմբերի

Անգլիական նոտան պարսից Թէ կառավարութեան և Թէ ընդհանուր հասարակութեան վրա խիստ ծանր տպաւորութիւն է գործել։ Ցայտնի ու գաղտնի գրագրութիւններ են տեղի ունենում հակառակորդ շրջանների միջև, որոնք խիստ կերպով աշխատում են գժտութիւնները վերջացնել իրանց միջև՝ արտաքին վտանգից խուսափելու համար, վտանգ, որ սպառնում է երկիրը բաժան-բաժան անելու և դարերի գոյութիւն, պատմութիւն ունեցող Պարսկաստանը ոչնչութեան, լիկվիդացիայի մատնելու։

Նուև, պատերազմի քաղաքականութիւնից ձեռք վերցրած, այժմ շրջիկներ են ուղարկում ամեն կողմ ժողովրդին միացնելու, տարբեր հայեացքի տէր խմբակներին ի մի ձուլելու և երկիրը վտանգից փրկելու։

Զահէր-Դովլէն, որ մեծ ժողովրդականութիւն ունի ամբողջ Պարսկաստանում և որը որպէս դէվրիշութեան պետ՝ նոյն իսկ հոգևորի նշանակութիւն էլ ունի, Թէհրանից եկաւ այստեղ և այսօր ճանապարհվում է Մազանդարանի շրջանը Թէ որպէս նահանգապետ և Թէ տեղական ըմբոստ տարրի ղեկավար խաներին միացնելու։

Ես ներկայացայ Զահէր-Դովլէին, որ շատ սիրալիր ընդունեց, և երկար խօսակցութիւն ունեցանք երկրի կրիտիկական դրութեան վրա։ Թէպէտ հարցերիս համաբեա խուսափողական պատասխաններ էր տալիս, ինչպէս սովորութիւն է պարսից սեծերի մէջ, բայց և այնպէս երեւում էր, որ Պարսկաստանի ապագայի վրա այնքան էլ լաւ յոյս չունէր։ Նա իր միսիան բաց արաց, որ առանց զօրքի, Թնդանօթի, բօմբի, գնդակացիրների գնում է Մազանդարան մի ծառայի հետ և Թէհրանից դուրս գալու օրն էլ հեռագրով այնտեղ է հրաւիրել Րաշիդ-Սուլթանին, Իսմայիլ խանին, Լարիջանի սարդարին և այնտեղի այլ ըմբոստ խաներին, որոնց Թէ երկրի դրութեան մասին է բացատրելու և Թէ Անգլիայի կամ ընդհանրապէս հարևան պետութիւնների բռնած դիրքի մասին և աշխատելու նրանց՝ կառավարութեան հետ կապել, ինքն էլ մնալով այնտեղ. իսկ աջողութիւն չունենալու դէպքում վերադառնալու է յետ, մեղքը նրանց վզին Թողնելով։

Թէհրանից բարեկամիցս նամակ եմ ստանում այսօր, որ Սարդար-Ասադի և Սիփեհդարի միջև հաշտութիւն է կայացել։ Սարդար-Մոհիին էլ բաստից դուրս են բերելու և այսպիսով, որպէս երեւում է, ամեն կերպ աշխատելու են միութիւն հաստատել միմեանց մէջ՝ երկիրը վտանգից փրկելու համար։

Մուջահիդ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

10 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Խոլերայով հիւանդ մնում են 20 հոգի։

Մեռաւ ժող. լուսաւորութեան մինիստրութեան խորհրդի անդամ Շիլլէրը։

Մոսկվայում բացվել է գաւառական զեմստվային ժողովը։

ԲԱԳՈՒ։ Ազնուական կեղծ վկայաթղթեր պատրաստելու և ուրիշ կեղծիքների մէջ մեղադրվող ազնուական Աշօրդիային նահանգական դատարանը դատապարտեց $2^1/_2$ տարով բանտարկութեան, զրկելով ազնուականութիւնից։

ԿԻԵՎ։ Այրվեց Կօրցի կաշուեղէնի գործարանը։ Վնասը 100,000 րուբլի է։

ՍԻՄՖԵՐՕՊՈԼ։ Եւպատորիայում կարաիմների համագումարը վերջացաւ։

ԵՑՍԿ։ Ստարո-Շչերբինովսկայա կայարանի մօտ գնացքը ընդհարվեց մի կովի։ Երկու մարդ վիրաւորվեցին, 14 վագոն ջարդվեցին։ Երթևեկութիւնը կանգ առաւ վեց ժամ շարունակ։

ԳԻՐԻՆ։ Կայսերական հրովարտակով պաշտօնանկ եղաւ Ուչանֆու շրջանի կառավարիչը օպիում ծխելու համար։ Գեներալ-նահանգապետը և նահանգապետ Չէնը յանձնվեցին դատարանին արձակվածին ծառայութեան ընդունելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։

Ընդունելութիւն ամեն օր: $12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվա; 5—7 ժ. երեկոյեան; Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ց.

Հասցէն { Սօլօլակ, Բէբուտովսկայա, № 33. Сололаки, уголъ Бебутовской и Паскевича, 33.

(Հ. ու. կ.) 1124. 100—32

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։

Պրոֆ. Mathieu-ի մասնագիտական կլինիկայից՝ Պարիզում։

Ընդունելութիւն (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.

Ելիզավետինսկայա փող. № 39.

(ա. օ.) 1179. 100—22

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

որ աւարտել է քաղաքային 3-դասեան ուսումնարան, խնդրում է որեւէ պաշտօն (գործակատարի կամ գրասենեակապետի)։ Հասցէն՝ X քաղաքամաս, Պիրոգովի փողոց, № 9. հարցնել դռնապանին։

1264. 2—1

✤ ԿԱՐՈՒՁԵԻԻ ✤

ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՁԵՒՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Միակը Ռուսաստանում։ Կուրսերի ծրագիրը և ձևելու ձեռնարկը ուղարկվում են ձրի։

С.-Петербургъ, Невскій пр., 67. Правленіе О-ва Закройщиковъ.

(ու.և.) (П. 120731) 1163. 4—1

ՁՐԻ, տարածելու նպատակով ուղարկ. ենք իւրաքանչ. ողամ. համար շատ հետաքրքր և օգտ. առարկայ։ Ճանապարհածախսը վճարվում է 10 հատի համար՝ 60 կ., 15 հատի համար՝ 75 կ., 25 հատի համար՝ 1 ր. (կարելի է և մարկաներով)։ Վերադիր վճարով 10 կ. Թանգ։ Չը հաւանած դէպքում փողը լրիւ վերադարձնում ենք։ Մի խնայէք 3 կոպէկանոց բացիկ ուղարկել։ Հիացած կը մնաք։ Միլիօնաւոր շնորհակալ. ենք ստանում։ Հասցէագրել. г. ЛОДЗЬ, Т-ву „СЛАВА". 257.

P. S. Միանգամայն հետաքրք. առարկայ՝ 10 հ.—1 ր.։

(ու.) (В. 80319) 1217. 23—3

ԲԱՑՎԱԾ Է 1911 Թ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

XXIX ՏԱՐԻ **ԱՂԲԻՒՐ ԵՒ ՏԱՐԱԶ** XXII ՏԱՐԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԻ

Տարեկան բաժանորդները ստանում են.

I. ԱՂԲԻՒՐ պատկերազարդ ամսագիրը «Մանկական Աշխարհ» յաւելուածով։
II. ՏԱՐԱԶ պատկերազարդ հանդէս «Թատրոն և Երաժշտ.» յաւելուածով։
III. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ պատկերազարդ ամսաթերթը «Հոգու և Մարմնի առողջութիւնը» յաւելուածով։
IV. ԱՂԲԻՒՐԻ ԱԿՈՒՆՔ III և IV պրակներ։
V. ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ 1912 Թ.։
VI. ԱՐՕՁԱ, Fantasie իրականութիւնից։
VII. ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, շքեղ նկար ապակեայ պատրաստ շրջանակով, յարմարեցված Թէ սեղանի վրա դնելու և Թէ պատից կախելու։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ԱՂԲԻՒՐ տարեկան 3 ր., (Արտասահման 5 ր.) Դպրոց. աշակ. հասցէով 1 ր.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ » 2 ր. (Արտասահման 3 ր.) » » » 1—50 կ.
ԱՂԲԻՒՐ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ 5 ր. (Արտասահման 7 ր.) » » » 2 ր.

ԱՂԲԻՒՐ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ, ՏԱՐԱԶ, ԱՂԲԻՒՐԻ ԱԿՈՒՆՔ, ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ, ԱՐՕՁԱ, ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ — բոլոր յաւելուածներով և պրէմիաներով: 10 ր. Արտասահման 18 ր. իսկ 50 Թ. 5 Դպրոցակ. աշակերտ. համար 4 ր.

Ապառիկ և մաս-մաս բաժանորդագրութիւն չի ընդունվում։

Այն դպրոցները, որ 50 բաժանորդ կը տան «Աղբիւրին», նրանց կուղարկվի 5 օրինակ «Աղբիւր» ձրաւոր աշակերտների համար։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Агбюръ" կամ „Таразъ".
Tiflis (Caucase) Direction „Agbür" կամ "Taraz".

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

(և. ու.) 1234. 0—4

ԵԹԷ ԴՈՒՔ ՈՐՈՇԵԼ ԷՔ

Ձեզ համար ձեռք բերել գրամմոֆոն, ուրեմն մի մոռացէք, որ Ռուսաստանում գրամմոֆոններ չեն պատրաստվում, այլ ծախվում են այնտեղ աշէնտների միջոցով, որոնք իրանց հերթին շատ անգամ ապրանքը ձեռք են բերում երրորդ ձեռքից, որի համար և գրամմոֆոնի արժէքը ԿՐԿՆԱԿԻ աւելացվում է։ Մինչդեռ Դուք կարող էք ամենալաւ գրամմոֆոնը ձեռք բերել ԿԵՍ ԳՆՈՎ՝ բերել տալով մեր ֆաբրիկային պահեստից, որ գտնվում է ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ, ուր գրամմոֆոնների արտադրութիւնը հասած է կատարելութեան ամենաբարձր աստիճանին։ Բերել տալով մեզանից՝ Դուք պիտի հաւատացած լինէք, որ կը ստանաք նորագոյն և կատարելագործված կօնստրուկցիայի գրամմոֆոն, որը Թէ մարդկային և Թէ երաժշտական ձայներն արտայայտում է ճիշդ նմանողութեամբ եւ պարզութեամբ։ (Թշշոց բոլորովին չունի)։ Ռուսաստանում մեր գրամմոֆոնի առատիկ տարածված լինելը եւ Բերլինից անմիջական ուղարկելը հնարաւորութիւն են տալիս մեզ վաճառել ֆաբրիկային գներով, այն է՝ «Տօնարմ-Կօնցէրտ» գրամմոֆոն՝ «Մէրկուրիյ» յայտնի մարկայով, շատ ամուր եւ շքեղ, չափը 26×26, բրոնզեայ զարդերով, գեղարուեստական բուզորով, կօնցէրտային մէմբրանով՝ „Derfection", 10 պլաստինկաներով եւ կօնցէրտ. ասեղներով -13 ր. 90 կ.։ Գրամմոֆոն «Սալոն-Կօնցէրտ» ամենալաւ մարկայով՝ «Պրէզիդէնտ», չափը 30×30, շքեղ զարդարված, «Րօկօկօ» ստիլով, „Cardinal" կօնցէրտային մէմբրանով, տօնարմը նիկէլից մեխանիկմը «Գրանդ-Րէկօրդ», բուզորը 45 սանտ., 12 պլաստինկա և 1000 հատ ասեղ Թէթեւեայ արկղիկում -17 ր. 90 կ.։ Աշխարհածանօթ յայտնի «Իմպէրիալ» մարկայի ամենալաւ գրամմոֆոնը՝ մեծադիր, կորպուսը գեղարուեստական քանդակներով, շքեղ փայլատած, միանգամայն ամուր եւ գեղեցիկ ստիլով՝ «Մօդէրն» 1910 Թ., չափը 33×33×17, տօնարմը նիկէլից, բուզորը՝ «Տիւլպան», շատ էլեգանտ ձեւով, 52 սանտ., աշխարհի մէջ ամենալաւ մէմբրանով՝ «Էկսրիշէն», 16 մեծադիր պլաստինկաներով եւ 2000 հատ կօնց. ասեղներով—25 ր. 25 կ.։ Բոլոր գրամմոֆոններին կցվում են մասնիվ պլաստինկաներ (ոչ Թղթից), մեծադիր, 18 դիւյմանոց, ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, այն է Վեալցեվայի, Պանինայի, Պլեվիցկայայի, Բօլշակովի, Կամիոնսկիի եւ այլ.։ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.-Մեր բոլոր գրամմոֆոններին կարելի է յարմարեցնել «Պատէֆօն» ապարատը, որ նուագում է առանց ասեղների, Սաֆիր մշտական քարով։ Պատէֆօնի գինը՝ համապատասխան մէմբրանով—5 ր. 50 կ.։ Ճանապարհածախսի եւ մաքսի համար աւել հաշվւում է մինչև 2 ր. 90 կ., «Իմպէրիալ» գրամմոֆոնի համար—3 ր. 75 կ.։ Ասիական Ռուսաստ. 1 րուբլի Թանգ, իսկ Արեւել. Սիբիր՝ 2 ր. Թանգ։ Պատուէրներն ուղարկվում են վերադիր վճարով։ Իբրեւ ՊՐԵՄԻԱ ստանում են 100 հատ գեղարուեստ. բացիկներ նրանք, որոնք ուղարկում են կանխավճար ճանապարհածախսի քանակը։ Պատուէրներով կարելի է դիմել ռուսերէն՝ հետեւեալ հասցէով, որը կարելի է կտրել եւ կպցնել ծրարին։

Торг. Домъ Х. ФИНКЕЛЬШТЕЙНЪ.
ГЕРМАНІЯ, Берлинъ, ул. Кантъ 120—70.
Exporthaus H. FINKELSTEIN, BERLIN, Kantstr. 120—70.

(B. 76965.) 1—1

70% ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ 70%

ԼԱՄՊԵՐԻ, ՊԱՍՏԱՌՆԵՐԻ ԵՒ ԿԱՀԿԱՐԱՍԻՔԻ ԴԵՊՕ

Ե. Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Թիֆլիս, Դվօրցովայա փողոց։ Տելեֆօն № 238։ Ֆիրման գոյութիւն ունի 1869 Թւից։

ՆՈՐԱԳՈՅՆ՝ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԼԱՄՊ

„ՍԻՐԻՈՒՍ-ԿՕԼԼՕԻԴ"

70% ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

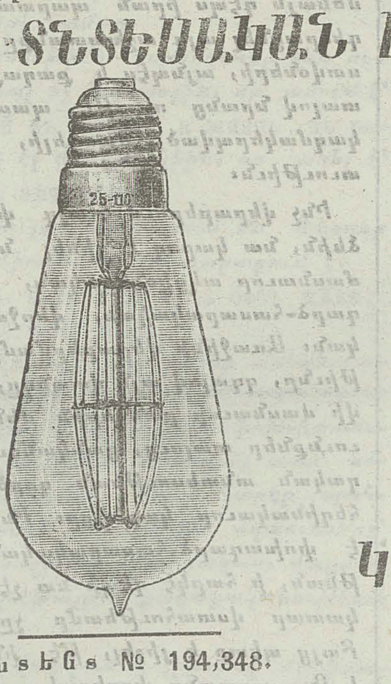

70% ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պատենտ № 194,348.

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՄՈՄԻ ՎՐԱ ԷԼԵՔՏՐԱԿԱՆ ԷՆԵՐԳԻԱ Է ՄՍԽՎՈՒՄ 1 ՈՒԱՏ

«ՍԻՐԻՈՒՍ-ԿՕԼԼՕԻԴ» ԼԱՄՊԵՐԸ ՎԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ։

„ՍԻՐԻՈՒՍ" լամպերի առանձնայատկութիւններն են՝

ԷԼԵՔՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ։

ՎԱՌԵԼԻՔԻ ՅԱՐԱՏԵՒՈՒԹԻՒՆ։

ԱՐԵԳԱՅԻՆ-ՍՊԻՏԱԿ ԼՈՅՍ, ՍԱԿԱՒ ԶԳԱՅՆՈՒԹԻՒՆ։

ԼՈՅՍԻ ՈՅԺԻ ԱՄԵՆԱՔԻՉ ՆՈՒԱԶՈՒՄ։

ԼԱՄՊԵՐԻ ՎՐԱ ԵՂԱԾ ԾԱԽՍԵՐԻ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ։

Լամպերի վրա մակագրված է «ՍԻՐԻՈՒՍ» և «Ե. Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ», առանց որի մացածները ԻՍԿԱԿԱՆ ՉԵՆ։

Ֆիրման ընդունում է էլեքտրական անցքեր կատարելու և պատրաստելու պատուէրներ։ Էլեքտրական զանազան զարդարանքների ահագին պահեստ։ Դէպօյում մշտապէս գտնվում են ամեն տեսակ լամպերի մեծ պաշար։ Օտար քաղաքների պատուէրները կատարվում են անյապաղ և ճշդութեամբ։ Պրէյս-կուրանտն ուղարկվում է ձրի, ըստ պահանջման։

«ՍԻՐԻՈՒՍ» ԼԱՄՊԵՐԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ Ե. Ա. Ծատուրեան

70% ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ 70%

1177. 10—5